

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 1 (622)

Prisiekė ministras Algirdas Monkevičius

Naujojo ministro priesaika Seime. Dž. G. Barysaitės nuotr.

Sausio 15 d. Seimo posėdyje prisiekė naujasis švietimo, mokslo ir sporto ministras **Algirdas Monkevičius**. Priesaiką priėmė Seimo Pirmininko pirmoji pavaduotoja Rima Baškienė. Vadovaudamasi Konstitucija ir atsižvelgdama į Ministro Pirmininko Sauliaus Skvernelio teikimą, A. Monkevičių į šias pareigas dekretu šią dieną paskyrė Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė. Pedagogas, politinis ir visuomenės veikėjas, socialinių mokslų daktaras A. Monkevičius 1974 m. baigė Rietavo vidu-

rinę mokyklą, 1979 m. – Šiaulių pedagoginio instituto Fizikos ir matematikos fakultetą, įgijo matematikos ir fizikos mokytojo specialybę. 1979–1983 m. dirbo Akmenės rajone mokytoju, 1983–1985 m. – Švietimo skyriaus inspektoriumi, 1985–1988 m. – Lietuvos Komunistų partijos Akmenės rajono komiteto skyriaus vedėju. 1988–1991 m. studijavo Maskvoje Visuomenės mokslų akademijos Sociologinių tyrimų centro aspirantūroje. 1991 m. apgynė sociologijos mokslų kandidato (1994 m. nostrifikuota į socialinių

mokslų daktaro) disertaciją „Asmenybės sąmonės schematizmai: teorinė analizė ir operacionalizacija“.

1991–1996 m. dirbo Papilės Simono Daukanto vidurinės mokyklos direktoriumi, 1997 m. – Akmenės rajono savivaldybės Švietimo skyriaus vedėju. 1998–2000 m. Šiaulių universitete ėjo rektoriaus padėjėjo, Socialinių mokslų fakulteto dekanato pareigas. 2000–2008 m. – Lietuvos Respublikos Seimo narys. Seime dirbo Švietimo, mokslo ir kultūros komitete, Informacinės visuomenės plėtros komitete.

2000–2004 m. – švietimo ir mokslo ministras XI, XII ir XIV Vyriausybėse. 2004–2006 m. buvo Seimo Etikos ir procedūrų komisijos pirmininkas. 2009 m. – Mykolo Romerio universiteto Socialinės politikos katedros docentas. 2010–2015 m. – Mykolo Romerio universiteto Politikos ir vadybos fakulteto dekanas. Profesiškai domisi – gerovės sociologija, švietimo politika ir vadyba.

Mykolo Romerio universiteto Taryba 2015 m. balandžio 8 d. viešo konkurso tvarka Mykolo Romerio universiteto rektoriumi vienbalsiai išrinko doc. dr. A. Monkevičių. Balandžio 29 d. rektorius buvo iškilmingai inauguruojamas. *Parengta pagal Lietuvos Respublikos Seimo pranešimą*

Paminklas Sausio 13-osios aukų atminimui Vilniuje, Antakalnio kapinėse. L. Milčiaus nuotr.

ŠIAME NUMERYJE

1991 m. sausio 13-osios prisiminimais dalijasi Kovo 11-osios Akto signataras dr. Leonas Milčius ● 2 p.

Lietuvos Respublikos Seimo pranešimai ● 3 p.

Prisimenant Ignotą Domeiką ● 4–5 p.

Mokslo pasaulyje: informacinių technologijų naujovės ● 5–6 p.

Profesorius Bertas van der Zwaanas – apie universitetų misijos kaitą ● 6, 9 p.

Pokyčiams bendrojo ugdymo sistemoje turi būti gerai pasiruošta ● 7, 8 p.

Mokslininko tribūnoje: prof. dr. Gediminas Navaitis – apie laimingesnę Lietuvą ● 8–9 p.

Dr. Danguolė Šavareikienė – apie tikrą kompensaciją už darbą ● 10 p.

Dr. Algirdas Matulevičius – apie Tižės akto 100-metį ● 11 p.

Naujos knygos ● 10–11 p.

In memoriam ● 12 p.

LIETUVOS MOKSLININKŲ SĄJUNGOJE

Apie mokslą ir bendrąjį ugdymą

Sausio 11 d. įvykusiame Lietuvos mokslininkų sąjungos (LMS) tarybos posėdyje pirmiausia išklusė svečio akad. Algimanto Grigelio labai kūrybiškai parengtą pranešimą apie vieną žymiausių mūsų mokslininkų – Ignotą Domeiką (1802 m. liepos 31 d. – 1889 m. sausio 23 d.), skirtą artėjančioms 130-osioms šio žymaus mokslininko mirties metinėms. Akademikas labai subtiliai perteikė mokslininko misijos prasmę, aptarė išliekamąją jo darbų vertę, tarsi klausdamas, kiek tokių, kaip I. Domeika, yra mūsų dienomis. Nesiveldamas į dabar jokios prasmės neturinčias diskusijas, kas buvo I. Domeika – baltarusis, lenkas ar lietuvis, pranešėjas ypač akcentavo jo dvasines savybes: kilnumą, tikėjimą, nesavanaudiškumą, veiklą, skirtą žmonijos ir valstybės, kurioje dirbo, pažangai.

Lietuvos mokslininkų sąjungos posėdyje. Pirmas iš dešinės – akad. Algimantas Grigelis. Už jo – VGTU prof. Pranas Baltrėnas ir kiti LMS tarybos nariai. J. Jasaičio nuotr.

■ Nukelta į 5 p.

1991 m. SAUSIO 13-osios NAKTIS

Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo Akto signataro dr. Leono Milčiaus atsiminimai

Kovo 11-osios Akto signataras dr. Leonas Milčius. 1991 m. sausio 13-osios naktis Aukščiausioje Taryboje. Koichi Imaedos nuotr.

Maskvoje Egidijaus Bičkausko perduodamos informacijos, bet ir iš daugelio kitų faktų: JAV Kongresas nutraukė diskusiją dėl Persijos įlankos ir ėmė svarstyti Lietuvos klausimą, Kremlius nutarė pasiųsti į Lietuvą tris Federacinės Tarybos narius, kad „išsiaiškintų padėtį vietoje“. Sklido vis bjauresnės žinios apie suaktyvėjimą dogmatinių SSKP'ininkų, įžūlių jedinstveninkų ir juos remiančių sovietinių omonininkų. Algirdas Brazauskas perskaitė pareiškimą, kad kritinės situacijos atveju, jeigu išorės antidemokratinės jėgos įvestų ypatingą padėtį, LDDP liktų ištikima Kovo 11-osios siekiamas.

AT kalbėjo ir svečiai iš Rusijos Federacijos. Deputatai įdėmiai ir su dėkingumu iš klausė Sankt Peterburgo (tuomet – Leningrado) tarybos deputato J. Nesterovo bei kitų palaikomąsias kalbas. Labai palankiai sutikta žinia, kad Borisas Jelcinas smarkiai kritikuoja M. Gorbačiovą dėl jo agresyvios politikos Baltijos šalyse.

Kai kurie AT deputatai manė, kad padėtis stabilizavosi, todėl nereikia patiems bijoti ir gąsdinti žmonių. Naiviai tikėjome, kad, kol Vilniuje dirbs Maskvos komisija, kurioje turėtų būti tikrai demokratiškesni pažiūrų deputatas V. Oleinikas, nieko blogo neįvyks.

Pervargę nuo įtampos ir neramaus laukimo, AT vadovybei pasiūlius, apie 23 val. išvažiavome į viešbutį pailsėti. Bet, vos prigulus, pažadino sūnus Mindaugas, tą dieną atvykęs budėti prie AT, ir pranešė, kad omonininkai jau šturmuoja televiziją. Supratau, kad reikia grįžti, nes tik AT yra reali ir teisėta politinė valdžia, kuri vienintelė gali priimti Lietuvai lemiamus sprendimus. Po minutės paskambino deputatas P. Poškus ir pasiūlė savo „Niva“ nuvežti ir rūmus, nes vėl saukiamas AT posėdis. Taip ir važiavome vienoje mašinoje, kiek tik tilpome: Klemas Inta, Mečislovas Treinys, Kęstutis Grinius, Benediktas Rupeika, aš ir dar keli deputatai. Netoli AT rūmų išgirdome tankų ir kulkosvaidžių šūvių prieš TV bokštą. Be žodžių tapo aišku, kad padėtis – kritiškiausia, lemiamą. Maskvoje suplanuota ir vietinių kolaborantų palaikoma kruvina karuselė įsisuko visu smarkumu.

Galvojau – kad ir kas būtų, privalome laikytis ir dirbti savo darbą. Maniau, kad kaip sausio 8-ąją, kai drauge su žmonėmis sulaukėme jedinstveninkus, taip ir dabar turėtume išsilaikyti. Smurtas prieš teisėtą parlamentą būtų pasmerktas visur ir visada. Šiandien galiu pasakyti, kad joks pastatas nėra toks tvirtas, kaip gyvų žmonių sienos. Naktį jų buvo tūkstančiai. Ryztingų, rimtų ir labai gražių. Lyg ir nejučiomis iškilo barikados, AT pirmojo aukšto langai iš lauko pusės buvo uždengti plieninės armatūros tinklais. Visur būta gerų ir sumanių žmonių, iš kažkur atsiradavo reikalingos technikos, medžiagų.

Kiek buvo mūsų gynėjų? 10, 20 ar 50 tūkstančių, o gal dar daugiau. Įvairaus amžiaus vyrų ir moterų, labai jaunų ir labai garbaus amžiaus. AT pirmininkas V. Landsbergis, N. Ozėlytė ir kiti deputatai moterims, jaunimui siūlė nebūti prie rūmų, nes tai – pavojinga. Gali tekti gintis, o tada – sunku išvengti aukų. Prie priekinės tvorėlės pakabinau arčiausiai stovinčius, apsikabinusius jaunuolius, gal 18 metų vaikinuką ir tokio pat amžiaus merginą. Pasisakė esą vienos Vilniaus vidurinės mokyklos abiturientai.

Sausio 13-osios atminimo laužas prie LR Seimo (2008-01-13). Signatarai: Leonas Milčius, Algirdas Patackas ir Liudas Simutis

Kai pasiūliau jiems eiti namo, nes jie labiau reikalingi ateities Lietuvai, abu nūsuko ir daugiau nekalbėjo. Tikriausiai tada įžeidžiau juos – ar gali būti per jaunas ginti laisvę?

Vieni statė barikadas, kiti dalyvavo šv. Mišiose, kurias per atidarytus AT antrojo aukšto langus aukėjo jaunas kunigas Robertas Grigas. Visi garsiai meldėsi, giedėjo. Daugiau niekada neteko girdėti, kad žmonės taip nuoširdžiai prašytų švč. Mergelės Marijos užtarimo ir pagalbos gelbėti Lietuvą. Rūmų viduje, tarp smėlio maišų ir beveik tūkstančių gynėjų, atsirado vietos kryžiu ir šventiems paveikslams. Kaip šiandien regiu jauną gynėją iš Utenos. Palikęs žmoną su vos mėnesio dukrele, rankoje laikydamas metalinį smaigą, prie kurio paprastai ganyklose rišamos karvės, laiptuose tarp pirmųjų ir antrųjų rūmų jis laukė „susikio“, drįsiančio lįsti pro langą. Šiandien gailiuosi, kad nepaklausiau jo vardo. Nežinau, ar užaugo jo dukra, ar rado jis darbą ir laimė jo gintoje Lietuvoje.

Vertinant anos nakties įvykius, sunkų ką nors išskirti. Viskas buvo svarbu, skaudžiai neįprasta ir neprognozuojama. Įvykiai diktavo veiksmus. Jaudinantys momentai keitė vienas kitą. Dujokaukių išdalijimas, kunigo R. Grigo visuotinos atgailos ir absoliucijos žodžiai, nežinia dėl kažkur dingusio premjero Alberto Šimėno, pranešimai apie žuvusiuosius prie TV bokšto, apie žmonių susitelkimą prie Sitkūnų ir Juragių, apie čia nutrūkusį, čia vėl atsiradusį radijo ryšį. Iš lauko sklido drąsinantys žodžiai, uždegantys dainų posmai ir kiaurai sienas persismelkiantis jausmas – visi esame ir būsimė kartu.

Einant pro salės duris, vienas Japonijos žurnalistas paprašė atsakyti į keletą klausimų. Vėliau sužinojau – tai buvo Koichi Imaeda. Jis klausė, ką darysime, jei AT bus uždegta, nes čia taip trenkia benzinu (A. Butkevičiaus vyrai ginklavosi „Molotovo kokteiliais“). Atsakiau: sudegsime, nes lietuviai jau nuo Pilėnų laikų kuo daugiau dega, tuo ilgiau būna gyvi ir laisvi. Po aštuonerių metų jis prisipažino tąsyk pamanęs, kad buvau labai svarbus asmuo, nes sėdėjau aukštai ir visą laiką kažką rašiau. Gal jį ir nuvyliu,

pasakęs, kad ne. Buvau tik eilinis deputatas, kuriam tuo metu pagal eilę teko dirbti balsų skaičiuotoju. Todėl sėdėjau viršuje ir vis skaičiavau salėje esančius deputatus. Tikrinau, ar yra kvorumas (nuolat būdavo apie 80–95). Nors visi balsavimai buvo fiksuojami stenogramose, tačiau viską stropiai rašiau ant didelių lapų. Gaila, kad po metų jie su kai kuriais asmeniniais daiktais iš Seimo viešbučio, kuriame tada gyvenau, buvo pavogti. O šiandien pagalvoju, gal japonų žurnalistas ir buvo teisus – argi tada buvo nereikšmingų žmonių? Visi – tiek deputatai, tiek ir jų gynėjai – tą naktį buvo vienodai svarbūs ir reikalingi. Ir viduje, ir išorėje: Vilniuje ir Kaune, Sitkūnuose ir Juragiuose. Visi buvome kaip vienas.

Jau kitą dieną žiūrėjome pirmuosius filmuotus sovietinės karo mašinos agresijos prieš nepriklausomą valstybę vaizdus... Matėme sužeistuosius, žuvusius, net kai kurių iš jų paskutinių akimirų konvulsijas. Kas gali būti šurpiaus? Lyg ir patys buvome pasiruošę mirti, bet mirtis – baisesnė, negu įsivaizdavome.

Klausiu savęs: ar bijojau? Dėl savęs – ne, dėl artimųjų – taip. Žinojau, kad tą vakarą prie TV bokšto atvyko sesuo Ona Krušinskienė ir kitos sesers dukra Daiva su vyru Česlovu. Nežinojau, ar jiems kas atsitiko. Sūnui ryte liečiau važiuoti į namus, sakydamas, kad nors vienas vyras šeimoje tegul lieka gyvas. Jaučiau, su kokiu nerimu radijo imtuvo žinių namuose klausėsi žmona Simona ir dukra Gintarė. Joms, kaip ir daugeliui kitų, likusių namuose, už šimtų kilometrų, buvo dar sunkiau.

Laikas, lyg upės vanduo – daug ką nuneša, sumaišo. Ir tai, kas vieniems atrodė nepaprastai svarbu, tragiška, kitiems jau tampa banalia praeitimi ar net mažai reikšminga istorija. Veltui šaukti, kad nevalia to pamiršti, nes tuomet sprendėsi tautos, visų žmonių likimas, kad ta karta šimtmečiams lėmė mūsų visų garbę. Į tai galima atsakyti: „Argi galėjo būti kitaip? Tai buvo mūsų pareiga.“ Todėl 1991 m. sausio 13-oji – mūsų skausmo ir garbės diena – negali būti nei užmiršta, nei sumenkinta. ■

Naktis be užmaršties

Leonas Milčius

*Skęsta metai, dešimtmečiai skęsta
Užmaršties vandenyno gelmė,
Tik tos naktys, jų ugnys negęsta –
Užrašytos auksinėm raidėm.*

*Užrašytos krauju didžiaviryių
Kovoje už Tėvynę tada,
Kada Laisvę, jos želmenį trypė
Atsiūsta okupantų gauja.*

*Šalto sausio naktis tryliktoji,
Drasko tylą plieniniai vikšrai,
Šliaužia tankai, o žmonės dainuoja,
Stovįs vienas prie kito tvirtai.*

*Šūvių trenksmas, kulkosvaidžių salvės,
Ritas kruvino smurto banga.
Kas tave, senas Vilniau, išgelbės,
Jei ne ši tūkstantinė minia?!*

*Atsilaikė, vilkolakiai springo,
Pažymėję metus mirtimi.
Žuvo sūnūs, jaunutė mergaitė,
Kad paliktų tautoj amžini.*

...
*Nepamiršt tos nakties, nepamiršt jos aukų...
Net ir pušys Antakalnio mena
Trylika vyrų drąsių, Tėvynės sūnų,
Ir Loretą, jaunutę dukrelę.*

Raudondvaris, 2019-01-11

Jau ėjo antra savaitė, kai Aukščiausiosios Tarybos (AT) posėdžiai vykdavo iki išnaktų. Menkai nuo nuovargio gelbėdavo kabinete, sėdint prie stalo, nusnausta viena kita valanda. Taip buvo ir sausio 12-ąją, sekmadienį. Visą dieną vyko posėdžiai. Keletą kartų buvo išklaudyta Vytauto Landsbergio informacija apie politinę padėtį. Buvo svarstomas įstatymas dėl nepaprastosios padėties teisinio režimo ir kai kurie Laikinojo Pagrindinio įstatymo pakeitimai.

Tačiau daugiausia laiko skirta politinei padėčiai ir nuolat gaunami informacijai aptarti. Atrodė, kad ne tik valandos, bet ir minutės buvo sklidinios blogos nuojautos. Apie susiklosčiusią nepaprastai rimtą padėtį galėjai spręsti ne vien iš Lietuvos atstovo

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

Reformos ir permainos

Prof. dr. Jonas Jasaitis

Pabaiga. Pradžia – Nr. 21 (620)

Žurnalo „Reitingai“ vyr. redaktorius Gintaras Sarafinas neseniai rašė, kad mėgstamiausias šios Vyriausybės žodis yra „reforma“, tarsi pabrėžiant, kad įsipareigota išspręsti ankstesnių vyriausybių valdymo metais susikauptusias problemas, „bet panašu, kad su reformomis buvo persistengta“. Redaktorius įvardino pastaruoju metu vien švietimo sistemoje vykdomas permainas:

- keičiama mokytojų darbo apmokėjimo tvarka;
- prailginti mokslo metai;
- nuvertinti brandos egzaminai;
- pertvarkomos bendrojo ugdymo programos, vykdant atskirų mokymo dalykų integraciją;
- jungiami universitetai ir keičiamos priėmimo į juos sąlygos;
- vykdomi perversmai profesinėse mokyklose ir kolegijose;
- keičiama vadovėlių rengimo sistema;
- kuriama nauja mokytojų rengimo ir jau dirbančių pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistema;
- pertvarkoma vadovėlių rengimo sistema;
- vykdomas kai kurių ministerijos institucijų auditas ir kt.

Bendrojo ugdymo mokyklose dirbantys pedagogai jau susipainioja įvardindami, kelinta reforma dabar vykdoma, skaičiuojant nuo Tautinės mokyklos koncepcijos diegimo pradžios. Beje, ir apie pačią tautinę mokyklą oficialiuose dokumentuose jau nebekalbama, šią sąvoką išstumiant „atviros“ ar „globalios“ ugdymo sistemos etiketėmis.

Objektyviai vertinant, Lietuvos visuomenės išprusimas nėra blogesnis, negu kaimyninių valstybių – Latvijos ar Lenkijos. Nėra jokių objektyvių duomenų, kad mes „kelis kartus atsiliekame“ nuo daugelio Europos Sąjungos valstybių ar JAV. Vienose srityse dar tikrai verta pasimokyti iš kaimynų, bet kitose ir jie rastų sau naudingos patirties. Tačiau pastaraisiais metais ypač skatinamas savęs nuvertinimas, net gana nemažų pasiekimų menkinimas, nors net visuotinai peikiami mūsų mokyklų abiturientai be jokių papildomų kursų, ne tik įstoja į geriausius pasaulio universitetus, bet ir sėkmingai juos baigia, o baigę įdarbinami eiti atsakingas pareigas prestižinėse kompanijose.

Labai liūdnei pagarsėjusi, dabar jau buvusi ministrė, vos pradėjusi savo veiklą, viešojoje erdvėje kategorišku tonu postringavo apie neva labai žemą edukologijos mokslo lygį Lietuvoje, nors buvo akivaizdu, kad neišlaikytų eilinio pedagogikos teorijos ar istorijos egzamino. Todėl netenka stebėtis, kad, rengdama kažkieno jai primestą „universitetų optimizavimo planą“, į darbo grupę atsisakė įtraukti tų pačių jungiamųjų universitetų atstovus. Neabejotina, kad net nepasidomėjo, kaip Lietuva kūrė savo aukštojo universitetinio ugdymo sistemą Pirmojoje Respublikoje (1918–1940 m.). Universiteto, kuriame ji pati baigė bakalauro studijas, sunaikinimo idėja vargu ar buvo jos pačios sumąstyta.

Tačiau beveik šimtmetį kaupta bendrojo ugdymo pedagogų rengimo patirtis buvo nubraukta vienu buldozerio stumtelėjimu. Ar matėte, kad ji pati ar jos komandos nariai bent kartą būtų užsiminę apie Stasį Šalkauskį, Joną Vabalą-Gudaitį, Joną Laužiką, Leoną Jovaišą, Juozą Vaitkevičių, Vladą Rajecką, Vytautą Šerną, Zenoną Bajoriūną, Magdaleną Karčiauskienę ir kitus, kurių darbais remiantis buvo kuriama ne tik bendrojo, bet ir profesinio bei universitetinio ugdymo sistema? Beje, kada viešojoje erdvėje dar matėte šių mokslininkų pavardes?

Vos tik brėkstant Sąjūdžio aušrai (1987–1989 m.) prof. Leonas Jovaiša kartu su minėtais bendraautorais parengė dvitomį „Pedagogikos pagrindai“, taip kurdamas pamatus nepriklausomos Lietuvos švietimo sistemos atstatymui. Net keturių leidimų (1993–2001) sulaukė „Edukologijos pradžios“, trimis leidimais (1993–2001) pažymėtas „Edukologijos įvadas“, 1995 m. pasirodė „Hodegetika: auklėjimo mokslas“, atskleidęs demokratinio ugdymo pagrindus. Beje, sausio mėnuo yra susijęs su prof. Leono Jovaišos pagrindinėmis gyvenimo datomis: jis gimė 1921 m. sausio 11 d.,

mirė 2017 m. sausio 17 d. Taigi šiemet turėtume paminėti 98-ąsias šio mokslininko gimimo metines. Jau dveji metai, kai jo netekome.

Vis rečiau minima ir prof. Meilė Lukšienė, o jos puoselėtų naujosios humanistinės švietimo sistemos idėjų sklaidai skiriama vis mažiau dėmesio. Todėl neatsitiktinai Lietuvos pedagogų asociacijų atstovų kreipimesi (kurį skelbiame šiame „Mokslo Lietuvos“ numeryje) konstatuojama: „Suprantame, kad būtina atsižvelgti į tarptautinių organizacijų siūlomas rekomendacijas, bet jeigu Lietuvos mokiniams skirtų ugdymo programų turinio atnaujinimas daugiausiai grindžiamas tarptautinių organizacijų išvadomis, tuomet būtų patvirtinta, kad mūsų valstybė neturi nacionalinės švietimo strategijos ir yra neįgali identifikuoti, kokius nacionalinius interesus gina Lietuvos švietimo sistema.“ Vargu ar galima nesutikti su tokia pedagogų išvada: „Esame įsitikinę, kad ugdymo turinio atnaujinimas turėtų būti pagrįstas aiškia vizija, kokią pilietį ir kokią asmenybę Lietuvos mokykla nori paruošti gyvenimui, kaip mokykla prisidės prie nacionalinės kultūros tęstinumo ir plėtotės, Lietuvos Respublikos tvarumo ir pažangos.“

Lietuvos visuomenė tikrai nėra kažkokia inertiška, nusistačiusi prieš inovacijas ir reformas, bet šios srities profesionalai protestuoja prieš diletantų paskubomis, be tikro dialogo su jais, primetamus pakeitimus, kurių pasekmės nėra nei aptartos, nei įvertintos. Šių eilučių autoriui dar teko būti liudininku, su koku kruopštumu savo rekomendacijas, kaip siekti geresnio mokinių išsilavinimo, rengė tuometiniame Pedagogikos mokslinio tyrimo institute suburta, prof. Jono Laužiko ir jo bendražygių vadovaujama didžiulė tyrėjų grupė. Jai tada buvo pavesta įvertinti mokinių silpno pažangumo priežastis ir pasiūlyti priemones, kaip išvengti atsilikimo nuo bendraklasių ir vadinamojo antramečiavimo. Ar bent vienas šių dienų reformatorių save laikantis asmuo yra atsivertęs leidinius, kuriuose analizuojama tos mokslininkų grupės tyrimų medžiaga? Šia proga tenka priminti tikriausiai ne vienam girdėtą klasikinį edukologijos profesoriaus įvertinimą, išsakytą susipažinus su tokiomis naujovėmis, kaip mokymo dalykų integracija: „Mano laikais tai turėjo žinoti jau pirmojo kurso studentai.“

Dabartinis Seimas ir jo sudaryta Vyriausybė jau peržengė savo kadencijos pusiaukelę. Nedaug kam dar įdomu, kas buvo surašyta tos Vyriausybės programoje, nes dabar svarbiausia, ką pavyko pasiekti. Svarbiausi kriterijai, leidžiantys objektyviai įvertinti dabartinių valdančiųjų veiklos efektyvumą:

1) Kaip pavyko sumažinti darbo išteklių praradimus, stabdant emigraciją? Kaip pavyko sumažinti „protų nutekėjimą“ į kitas valstybes;

2) Kaip pavyko paspartinti valstybės ekonomikos augimą, padidinti tiek bendrąsias biudžeto, tiek ir gyventojų pajamas, steigiant naujas įmones ir kuriant naujas darbo vietas labiausiai kvalifikuotiems specialistams, beje, kuriančias didžiausią pridėtinę vertę?

3) Kaip pavyko sustiprinti visuomenės pasitikėjimą savo valstybe? Ar pavyko sumažinti jau seniai bent kokią kritinę ribą peržengusią korupciją, klerkų savanaudiškumą ir godumą, jų aroganciją ir bandymus įžūliai neigti akivaizdžias jų padarytas klaidas ar net paprasčiausią žioplumą? Ar pavyko sustiprinti piliečių tikėjimą, kad Lietuvoje galima rasti teisybę?

Žinoma, gali būti visokių vertinimų. Kai kam net toks įžūliausias veiksmas, kaip Lietuvos technikos bibliotekos uždarymas arba bandymas uždaryti Lietuvos medicinos biblioteką, gali pasirodyti pateisinamas, nes „kam interneto laikais dar reikia tų bibliotekų“. Bet jokiais „maisto talonais“ (vaučeriais) neįmanoma sumažinti socialinės atskirties, nes ne tik maistui žmogus turi užsidirbti. Jokiais „vaiko pinigais“ neįmanoma padidinti gimstamumo, jei būsimieji tėvai nematys jų lūkesčius atitinkančių darbo vietų ir mokyklų, į kurias nereikėtų važiuoti keliasdešimt kilometrų, o šeimos gydytojas sėdės tik kažkur rajono centre ir bus niekada tos šeimos namų nematęs.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

Lietuvos vardo diena įtraukta į atmintinų dienų sąrašą. Seimas priėmė Atmintinų dienų įstatymo pataisą, kuria nuspręsta papildyti atmintinų dienų sąrašą. Pagal naujas nuostatas, kovo 9-ąją nutarta paskelbti Lietuvos vardo diena. Atmintinų dienų įstatyme įtvirtinta, kad atmintina diena – reikšminga diena, susijusi su esminiais Lietuvos valstybingumo kūrimo ir įtvirtinimo faktais ar įvykiais, visuotinių vertybių propagavimu, atminimo kultūros ir gyvosios istorijos išsaugojimu. Jame į atmintinų dienų sąrašą įtrauktos 67 dienos.

Paskirta etikos ir procedūrų kontrolierė. Seimas, vadovaudamasis Mokslo ir studijų įstatymu, nutarė skirti dr. Loretą Tauginienę akademinės etikos ir procedūrų kontroliere. Priimtas nutarimas įsigalios 2019 m. sausio 21 d. Dr. L. Tauginienė šiuo metu yra Vilniaus universiteto Kauno fakulteto Socialinių mokslų ir taikomosios informatikos instituto mokslo darbuotoja, Mykolo Romerio universiteto Akademinės etikos centro vadovė. Ji anksčiau yra ėjusi Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos patarėjo pareigas.

Akademinės etikos ir procedūrų kontrolierius yra valstybės pareigūnas, nagrinėjantis skundus, pranešimus ir inicijuojantis tyrimus dėl galimų akademinės etikos ir procedūrų, įtvirtintų mokslo ir studijų institucijų akademinės etikos kodeksuose, pažeidimų. Jį penkerių metų kadencijai skiria Seimas. Tas pats asmuo kontrolieriumi negali būti skiriamas daugiau kaip dviem kadencijoms iš eilės.

Anglijoje nuteisti asmenys, davę kyšius Lietuvoje. Tačiau kam jie davė? Seimo narys Naglis Puteikis užklauso, ar Generalinė prokuratūra vykdo tyrimą, kam iš Lietuvos Respublikos piliečių „Alstom“ korporacijos atstovai davė kyšius ir, jei toks tyrimas vyksta, kaip sekasi, o jei nevyksta, tai kodėl. Žiniasklaida praneša, kad Anglijoje jau antroje byloje yra nuteisti „Alstom“ korporacijos atstovai už kyšininkavimą Lietuvoje: <https://www.delfi.lt/verslas/energetika/trys-alstom-darbuotojai-nuteisti-uz-kysininkavima-lietuvoje.d?id=79940341>.

Užuojauta dėl politiko ir agronomo Vytauto Einorio mirties. Seimo Pirmininkas Viktoras Pranckietis Seimo ir savo vardu pareiškė nuoširdžią užuojautą buvusio Seimo nario, žemės ūkio ministro, politiko ir agronomo Vytauto Einorio artimiesiems. Vytautas Einoris 1993–1994 m. buvo Lietuvos Respublikos nepaprastasis ir įgaliojasis ambasadorius Kazachstane. 1994–1996 m. dirbo žemės ūkio ministru. Nuo 1995 m. iki 2004 m. buvo Lietuvos Respublikos Seimo narys. Nuo 2006 m. dirbo Nacionalinės veterinarijos laboratorijos direktoriaus pavaduotoju. Pasak parlamento vadovo, Vytautas Einoris buvo nusipelnęs agronomijos srityje, buvo mokslinis agronomas-ekonomistas, daug dirbo žemės ūkio sektoriaus labui.

Seimo nario V. Kamblevičiaus pareiškimas: „Bandytas susigrąžinti Lietuvos piliečius patinka ne visiems.“ „Paskutinėmis senųjų metų dienomis sulaukiau žurnalistų dėmesio dėl Seime įregistruoto nutarimo projekto, kuriuo siekiame pasiūlyti Vyriausybei nedelsti ir iki 2019 m. liepos 1 d. parengti atitinkamus įstatymus, numatančius Lietuvos Respublikos piliečių grįžimo iš užsienio priemones. Ne paslaptis, kad Lietuvos tuštėjimas jau tapo įsisenėjusia problema, kurios sprendinių nerandame iki šiol. Tačiau vos tik įregistravome nutarimo projektą, kuris turi virsti realiais darbais, turime teisintis žiniasklaidai.

Priminsiu, kad kovai su emigracija dar anoje kadencijoje Seime buvo sukurta nuolatinė Migracijos komisija, turinti rengti, svarstyti, siūlyti įstatymo projektus ir juos teikti Seimui. Tuomet atrodė, kad komisijos sudarymas gali tapti lūžiu, tačiau rezultatas, švelniai tariant, lūkesčių nepateisino. Štai oficialioje Seimo interneto svetainėje galime pamatyti komisijos darbo rezultata: per dvejus metus svarstyti tik 6 projektai, išleisti 25 pranešimai spaudai, kurių dauguma – informacinio pobūdžio. <...> Per dvejus pastaruosius metus nebuvo įgyvendinta praktiškai jokia iniciatyva.

<...> Manau, kad Seimas pritaręs siūlymui ir Vyriausybė dėd visas pastangas, kad reikiami įstatymai, skatinantys grįžti mūsų tautiečius, būtų priimti jau kitais metais. Šio tikslo siekime ir eidami į 2016 m. Seimo rinkimus. Emigrantų grąžinimas buvo prioritetas klausimas mūsų programoje, tad nebesiklauname butaforine Migracijos komisija ir bandomė patys pasiekti konkretų rezultatą, padėsiantį susigrąžinti brangiausią Lietuvos turtą – žmones.“

TRYS IGNOTO DOMEIKOS KELIONĖS (130-osioms mirties metinėms)

Akad. Algimantas Grigelis

Vietoje įžangos

Žymieji XIX a. Pietų Ameriką tyrinėję gamtininkai Ignatas Domeika, Aleksandras fon Humboltas ir Klaudijus Gajus įnešė svarų indėlį į šio žemyno geografijos, gyvosios gamtos, geologijos ir žemės gelmių turtų pažinimą. Kai vienas jų – Ignatas Domeika (1802–1889), būdamas jau 36 metų, diplomuotas dviejų universitetų absolventas, matematikas (Vilniaus) ir kalnų inžinierius (Paryžiaus), gavo pasiūlymą vykti dirbti į Čilę, į pasaulio pakraštį, jis nedvejodamas sutiko, o dienoraštyje parašė: „Manyje vėl pabudo troškimas keliauti.“ Tos jo „kelionės“ per ilgą gyvenimą, trukusį beveik visą XIX a., vedė jį per šalis, kurių kiekviena laiko jį „savo žmogumi“ – Lietuva, Lenkija, Baltarusija, Prancūzija, Čilė... Jo pavardė įvairiose valstybėse buvo rašoma skirtingai: ispaniškai – Ignacio Domeyko, baltarusiškai – Ігнат Дамейка (Ignat Dameika), lenkiškai – Ignacy Domejko.

Ignatas Domeika, senosios Lietuvos bajorų Kontrimų giminės palikuonis, gimė 1802 m. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemėse, Naugarduko apskrityje, Didžiosios Nedzviadkos dvare (dabar – Kareličų r., Baltarusija; dvaras sudegintas 1939 m.). Dažnai ten lankiausi. Teko išgirsti, kad galbūt I. Domeika buvo baltarusis? Tačiau tai netiesa, čia dvarus valdė lenkiškai kalbantys bajorai „šlėktos“, o kaimuose gyveno gudiškai kalbantys žemdirbiai baudžiauninkai. Taigi, Ignatas Domeika buvo lenkas, gimęs Lietuvoje, vadinęs save „litvinu“. Jo biografė, proanūkė Paz Domeyko 2002 m. išleistoje savo knygoje (2002) prosenelį Ignatą vadina „polako-lituanu“, todėl iš tų, kurie jį laiko tik lenku, susilaukė nemalonės. Iš tiesų, tais laikais, kai bankrutavusios valstybės Žečpospolitos žemės 1795 m. po trečiojo padalijimo atiteko Rusijos imperijai, teritorijos į rytus nuo Bugo žmonių buvo vadinamos „Litva“, o į vakarus – „Korona“.

Nedzviadkos dvaro rūmai. Pagal Jano Odachovskio paveikslą (1888 m.)

Ignatas Domeika, filomatas, sukilėlis, geologas ir mineralogas, etnologas, emigrantas buvo talentingas mokslininkas ir pedagogas, ilgametis Čilės universiteto rektorius. Jis mi-

Nedzviadkos dvaro rūmai. Pagal Jano Odachovskio paveikslą (1889 m.)

nimas didžiųjų XIX a. švietėjų ir humanistų gretose, o Čilėje – savo antrojoje Tėvynėje – vadinamas kalnakasybos tėvu ir „didžiuoju švietėju“ (isp. *Grand Educador*). Tarp Vilniaus universiteto alumnų savo gyvenimu ir darbais jis užima vieną žymiausių vietų.

Mokslininkas savo troškimais ir veiksmis buvo Apšvietos amžiaus atstovas. Būdamas tik 18 metų, Ignatas rašė, kad savo gyvenimą nori skirti „tarnauti žmonėms“. Jis turėjo ištikimų bičiulių ir Vilniuje, ir Paryžiuje, su kuriais artimai bendravo. Net būdamas Čilėje, jis nuolat susirašinėdavo su Adomu Mickevičiumi, Vladislavu Laskovičiumi, Antanu Eduardu Odinecu, Bogdanu Zaleskiu, Anupru Petraškevičiumi ir kt. Tai buvo asmenybės, išaugusios ir subrendusios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir jos Vilniaus universiteto intelektinėje bei dvasinėje aplinkoje. Tai vieni didžiųjų mūsų krašto žmonių, kuriuos Lietuva davė XIX amžiui.

Ignato Domeikos asmenybės ypatumai

Ignatas Domeika apibūdinamas buvęs apie 169 cm ūgio, estetiško malonaus veido, tamsių plaukų, gražiai nuaugęs vyriškis. Buvo kresnas, stiprus ir ištvermingas: ar jodamas, ar pėsčiomis dalyvaudamas kalnų ekspedicijose, galėjo pakęsti ir alkį, ir šaltį, o dykumoje – ir troškulį, ir kaitrą. Jis iki senatvės išlaikė puikią fizinę būklę. 1884 m. atvykęs į Krokuvą, buvo apibūdinamas kaip smalsus ir entuziastingas jaunos dvasios žmogus. Gyvendamas pas dukterį Aną Žybartauščiūnaitę, kasdien nueidavo kelis kilometrus, grožėdamasis gimtaisiais laukais.

Ignatas Domeika Santjage, 1850 m.

Lygindami Ignato Domeikos įvairių laikotarpių – nuo 1820 iki 1888 m. – atvaiz-

dus, matome, kad jo veido bruožai, bėgant laikui, mažai keitėsi. Jis buvo energingas ir nuotaikingas žmogus, turėjo lyderio bruožų. Nesileido valdomas emocijų, greitai rasdavo išeitį. Savo gyvenimą buvo susitvarkęs taip, kad galėtų užsiimti tik mėgstama veikla. Buvo linkęs išklausti aplinkinius, bet sprendimus priimdavo, vadovaudamasis savo nuomone.

Visada mėgo viską žinoti. Buvo nepaprastai sąžiningas, dosnus, nesavanaudis, giliai tikintis. Žinojo, ko reikia, kad jaustųsi patogiai ir gerai. Siekė turėti tobulą šeimą. Patyręs šeimos netektis, nepuolė į depresiją, bet išjojo į kalnus atsigauti gamtoje. Viešėdamas pas dukterį Lietuvoje ir pajutęs, kad artėja „akistata su tuo Vienatiniu“, grįžo į Čilę mirti. Jo vaikai ir vaikų vaikai buvo čiliečiai. Ši šalis, tapusi Domeikų šalimi, jiems dosniai atsidėjo.

Nuo Zapolės dvarelėlio iki Uspallatos aukštumų

Ši I. Domeikos kelionė truko 16 metų. Kai 1822 m. baigė Vilniaus universitetą, įgydamas filosofijos magistro laipsnį matematikos srityje, jis buvo tik dvidešimties metų. Neapsisprendęs, ką toliau veikti, kuriam laikui liko Vilniuje, universitete klausėsi istoriko J. Lelevelio ir filosofo J. Goluchovskio paskaitų, dalyvavo slaptos filomatų draugijos veikloje.

1823 m. rudenį caro „ochrankai“ susekus filomatus, su kitais studentais buvo suimtas

ir uždarytas į kalėjimą. Nors 1824 m. sausio buvo išleistas į laisvę, jo tardymas ir byla truko metus. I. Domeika įtakingo dėdės dėka gavo švelnų nuosprendį: ištremti į kaimą, prižiūrint policijai, be teisės gyventi Vilniuje.

1824 m. spalio ar lapkričio mėnesį jis atsidūrė dėdės dvare Žybartauščiūnaitėje, o po poros metų gavo valdyti Zapolės palivarką. Taip čia ūkininkavo dar penkerius metus, mokydamasis, skiepydamas obelis, gydydamas valstiečių, vadinamų „cholopais“, karves. 1829 m. buvo išrinktas į Gardino seimelį, tikėjosi tapti teismų asesoriumi. Bet 1830 m. lapkritį prasidėjęs sukilimas pakaitė visus planus. Visa širdimi trokšdamas tarnauti pavergtai Tėvynei, nedvejodamas prisidėjo prie sukilimo, ruošėsi ištraukti į sukilėlių gretas. Tokia diena atėjo 1831 m. gegužės 31 d., kai I. Domeika Lydoje prisijungė prie generolo Dezidero Chlapovskio vadovaujamos sukilėlių armijos ir paliko savo Zapolės dvarelį.

Papusryčiavus tą dieną Lydoje su generolu, šis jį paskyrė vieno pulko vado adjutantu ir pasakė: „Esi labai mokytas, bet kariauti dar teks išmokti.“ Kariauti jam teko tik vieną mėnesį ir septynias dienas – iki skaudaus sukilėlių pralaimėjimo rusų armijai liepos 8 d. prie Rozalimo. Argi jis galėjo bent numanyti, kad po pralaimėto mūšio teks palikti Tėvynę, bėgti į Prūsiją, o iš jos – į Prancūziją? 1832 m. naktį į rugpjūčio 1 d. I. Domeika kartu su bičiuliu Adomu Mickevičiumi beveik nelegaliai pateko į Paryžių. Čia iš pradžių Ignatas nerado savo vietos. Į lenkų emigrantų politinius ginčus nesivėlė, bet lankė garsių profesorių Tenardo, Paskalio, Gay-Liusako, Bronjaro (tėvo) ir kitų chemijos, fizikos, gamtos istorijos paskaitas Sorbonoje, lavinosi Botanikos sode ir Amatų mokykloje.

Apsispręsti, kuo užsiimti, jam padėjo susitikimas su žymiu geologu ir senatoriumi Leonsu Elie de Bomonu (*Beaumont*, 1798–1874), Paryžiaus aukštosios kalnakasybos mokyklos profesoriumi, pasikvietusiu jį į geologinę ekspediciją. 1834 m. I. Domeika įstojo į šią prestižinę kalnakasybos mokyklą (pranc. *École Supérieure des Mines*). Jam buvo įskaityta nemažai Vilniaus universitete išklaustų kursų, todėl jau po trejų metų jis įgijo kalnų inžinieriaus diplomą. Dar besimokydamas I. Domeika 1837 m. sudarė senosios Lietuvos ir Lenkijos karalystės

Ignatas Domeika Santjage, 1850 m.

■ Nukelta | 5 p.

ŠVIETIMO, MOKSLO IR SPORTO MINISTERIJOS PRANEŠIMAS

Edukologijos universitete įsikurs Vilniaus kolegija

Gruodžio 27 d. Vyriausybė pritarė Švietimo ir mokslo ministerijos siūlymams dėl Lietuvos edukologijos universiteto (LEU) pagal valstybės turto patikėjimo sutartį valdomo nekilnojamojo turto ir patalpų, kurios atsilaisvins po LEU reorganizavimo, panaudojimo švietimo reikmėms. LEU mokslo, gyvenamosios ir kitos paskirties pastatus, esančius **Studentų g. 39, 45, 47 ir J. I. Kraševskio g. 2 Vilniuje**, numatoma perduoti pagal patikėjimo sutartį **Vytauto Didžiojo universitetui ir Vilniaus kolegijai**.

LEU valdomos gyvenamosios patalpos, esančios **Saltoniškių g. 54, Studentų g. 41, Švitrigailos g. 4, Vilniuje, taip pat poilsio namai Palangoje Basanavičiaus g. ir pastatai Švenčionių r. Lakajos k. bus įtraukti į Turto banko parduodamo turto sąrašą. Valgyklos pastatas, rekonstruotas į biblioteką Vilniuje, Studentų g. 45A, per eis Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos žinion. Jo tolesnio panaudojimo galimybes bus sprendžiamos atlikus, pastato pridavimą. Kol bus sprendžiamas klausimas dėl teisių į nekilnojamojo turto Trakų r. Tamošiavos k. atkūrimo Kaišiadorių vyskupijai, jis taip pat sugrįš ministerijos žinion.**

Vilniaus kolegijai perkėlus į Studentų

g. 39 savo padalinis, šiuo metu išsidėsčiusius Naugarduko g. 5, Buivydiškėse, Lydos g. 3 ir Palydovo g. 29, likę atlaisvinti pastatai bus perduoti Turto bankui.

Atsižvelgiant į Vilniaus miesto savivaldybės prašymą perimti ugdymo procesui tinkamas patalpas, pasiūlyta įvertinti galimybę savivaldybei perduoti Vilniaus kolegijos pastatus Palydovo g. 29 bei Vilniaus technologijų ir verslo profesinio mokymo centrui priklausantį nekilnojamojo turto Parko g. 67.

Nuo 2019 m. sausio 1 d. **LEU reorganizuojamas ir tampa Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademija**. Lietuvos edukologijos universiteto ir Aleksandro

Stulginskio universiteto reorganizavimas prijungimo prie Vytauto Didžiojo universiteto būdu – tai šiuo metu vykdomo valstybinių universitetų tinklo optimizavimo plano dalis. Vykdamas šį planą, 14 valstybinių universitetų persitvarkys į 9. Universitetų tinklo optimizavimui skiriama 123 mln. eurų, iš jų 106 mln. eurų ES investicijų – sujungti ir perkelti fakultetams, atnaujinti įrangai, rekonstruoti akademiniams miesteliams. Į universitetus taip pat investuojama valstybės turto už 56,981 mln. eurų; investuota – už 33,89 mln. eurų, numatoma – už 23,091 mln. eurų. *Parengta pagal Švietimo ir mokslo ministerijos Komunikacijos skyriaus 2018 m. gruodžio 27 d. pranešimą*

Ižengėme į 2019-uosius: kokios informacinių technologijų naujovės prognozuojamos?

VGTU prof. dr. Dalius Mažeika

Kornelija Kunigonytė

Spartesnis ir efektyvesnis darbas, patogesnis gyvenimas ir turiningesnis laisvalaikis – tai mums žada informacinių technologijų (IT) naujovės. Jas kuria specialistai, dirbantys visame pasaulyje. „Tempai dideli, nes nebeliko srities, kurioje nebūtų naudojamos informacinės technologijos“, – teigia Vilniaus Gedimino technikos uni-

versiteto Informacinių sistemų katedros vedėjas prof. dr. Dalius Mažeika. Su juo apžvelgiame IT tendencijas.

– **Kokios buvo pagrindinės IT tendencijos 2018 m.? Ką prognozuotumėte 2019-aisiais?**

– Kadangi informacinės technologijos (IT) yra globalios, kaip ir daugelis dalykų dabartiniame pasaulyje, todėl tendencijos neapsiriboja viena šalimi. Pagrindinėmis pasaulyje IT kryptimis 2018 m. buvo dirbtinis intelektas ir jo panaudojimas sprendimų priėmimo sistemose, automatizuojant veiklos procesus, apdorojant garsą ir vaizdą, taip pat didžiųjų duomenų apdorojimas, toliau natūraliai augantis ir besiplečiantis daiktų internetas. Aktuali išlieka ir debesų kompiuterija, intensyviai tobulinama SaaS tipo programų architektūra. Toliau intensyviai buvo taikomos blokų grandinių technologijos. Nors jos dažniausiai siejamos su kriptovaliutomis, tai yra tik vienas iš šios technologijos pritaikymo pavyzdžių. Manau, kad ateityje toliau

bus daug dirbama su virtualia ir pridėtine realybe, nes ji gali būti taikoma labai plačiai.

– **Naujos galimybės dažnai reiškia ir naujus išbandymus. Kokie jie yra IT srityje?**

– Visos minėtos naujovės yra susijusios su duomenų perdavimu ir kompiuterių tinklais, todėl ateityje turėtume kalbėti apie belaidžių tinklų technologijų tobulėjimą. Visi žinome, ką reiškia 2G, 3G, 4G, 5G. Mes didiname duomenų perdavimo greitį belaidžiais tinklais. Greitis yra labai aktualus, nes didžioji dalis įrenginių tampa autonominiai. Jie nebėra prijungti kabeliais, pavyzdžiui, daiktų interneto įrenginiai, autonominiai automobiliai. Būtent todėl turime didinti jų perdavimo spartą, kad tai netaptų kliūtimi naujausioms technologijoms.

Kita kryptis, kurios aktualumas ateityje tik stiprės, yra IT sauga. Kadangi pasaulis tampa vis labiau sujungtas į vieną didžiulį tinklą, tinklo įrenginiai susiduria su vis didesnėmis saugos grėsmėmis. Pažeistas įrenginys gali

būti panaudotas įsibrauti ar kitaip pakenkti kitiems tinkle esantiems įrenginiams.

– **O kas toliau? Kas kuriama laboratorijose? Kokiomis idėjomis gyvena mokslininkai?**

– Viena iš įdomių mokslinių krypčių, kurioje dirba mokslininkų grupės, yra vadinamieji kvantiniai kompiuteriai. Tokio kompiuterio idėja buvo iškelta apie 1995 m. Jos esmė – atlikti skaičiavimus, pasitelkiant fizikines sistemas, kurioms galioja kvantinio susiejimo ir kvantinės superpozicijos dėsniai. Klasikiniuose kompiuteriuose informacija yra operuojama diskrečiais bitais, o kvantiniuose kompiuteriuose – tolygiai kintančiomis kvantinėmis būsenomis – kubitais. Manoma, kad, sukūrus kvantinį kompiuterį su pakankamai daug kubitų, būtų galima išspręsti sudėtingus uždavinius, pavyzdžiui, kriptografijos, kurių sprendimas klasikiniuose kompiuteriuose užtruktų milijonus metų.

■ Nukelta į 6 p.

TRYS IGNOTO DOMEIKOS KELIONĖS (130-osioms mirties metinėms)

■ Atkelta iš 4 p.

keturių žemėlapių atlasą, kuriame buvo ir geologinis žemėlapis. Šis atlasas išleistas Paryžiuje tik 1850 m.

1837 m. baigęs kalnakasybos mokyklą, tu pačių metų rudenį pradėjo dirbti Elzase, geležies rūdų paieškos grupėje. Po poros mėnesių gavęs viliojantį pasiūlymą, bemat apsisprendė vykti dirbti į Čilę, tuomet Europoje dar menkai žinomą Pietų Amerikos šalį. Pasirengimas ilgai netruko, ir po keturių mėnesių kelionės laivu per Atlantą, arkliais per Argentinos pampas ir pėsčiomis per kalnus, 1838 m. birželio 2 d., atšaurios žiemos sąlygomis perėjęs Andų kalnagūbrius, Ignotas nuo Uspallatos aukštumų nusileido į šalį, kuri jam tapo antrąja tėvyne.

Nuo Araukonijos Antuko iki Atakamos Čiukikamatos

I. Domeika išvyko į Kokimbo regiono La Serenos licėjų, tikėdamasis ten tik trumpai padirbėti. Tačiau jo gyvenimas susiklostė taip, kad Čilėje jis praleido net 46 metus. Atvykęs į La Sereną, I. Domeika greitai išmoko ispanų kalbą, netruko parašyti chemijos bei minera-

Svetainė Ignoto Domeikos namuose iki šių dienų išliko kaip buvusi jo laikais. (Fotografuota 2014 m.)

logijos vadovėlius ir įtikino švietimo ministrą išsiųsti gabiausius studentus mokytis į Paryžių.

Geologiniai tyrimai ir žinių troškimas jam buvo pagrindinis dalykas. Dirbdamas La Serenoje, per kiekvienas atostogas jis rengdavo ilgas ekspedicijas į Andus, Atakamos dykumą. Keliavo į Araukoniją, rinko ir tyrė mineralus, uolienas, fosilijas, sudarė jų kolekcijas, atrado naujus aukso, sidabro, vario rūdų telkinius, o ilgainiui sudarė Čilės Andų geologinės sandaros schemą. Gyvenant Čilėje, I. Domeikos geologiniai maršrutai driekėsi per 7 tūkst. kilometrų.

Ekspedicijų radinius jis siūsdavo į Paryžių, rūdas ir mineralus – į Kalnakasybos mokyklą, fosilijas – į Gamtos istorijos muziejų, kad geriausi specialistai juos galėtų tyrinėti ir apibūdinti. Domeika pats atlikdavo mineralų chemines analizes, atrado 27 naujus mineralus. Vienas jų yra labai retas vario arsenidas Cu₃As, kurį austrų mineralogas Vilhelmas Haidingeris pavadino domeikitu. Domeikos surinktos geologinės ir paleontologinės kolekcijos dabar saugomos ne tik Čilėje, bet ir Paryžiaus, Krokuvos, Varšuvos universitetuose. Esama jo radinių ir Vilniaus universiteto Geologijos muziejuje.

Taip La Serenoje prabėgo 8 metai. 1846 m., pasibaigus darbo sutarčiai, Ignotas sudėdavo daiktus ir išvyko į Valparaiso uostą, ketindamas grįžti į Europą. Garlaivio būtų tekę laukti savaitę, tad jis nuvyko į Santjagą atsisveikinti su draugais. Ignatas Domeika jau buvo pagarsėjęs ekspedicijomis po Andus, kelione į Araukoniją, Čilės švietimo reformos projektu, kalnakasių ginčų sprendimu dėl Čiukikamatos ir Čianarsiljo rūdviečių plotų ribų, tad jo bičiuliai – generolas Aldunate ir švietimo ministras Manuelis Montas pasiūlė

jam dar pasilikti ir persikelti dirbti į Santjagą. I. Domeika, iš jų išgirdęs, kad Araukonijos krašte Deskabezado rajone pradėjo veržtis Antuko ugnikalnis, nebesvyruodamas organizavo ekspediciją ir išvyko stebėti vulkano išsiveržimo. Valparaiso ooste likęs bagažas po mėnesio buvo pervežtas į Santjagą.

I. Domeika pradėjo dėstyti chemiją ir mineralogiją Tautiniame institute. Tais pačiais 1846 m. Čilės Respublikos prezidentas suteikė Ignotui Domeikai Respublikos garbės piliečio vardą.

Čilės Respublika buvo dar jauna valstybė, 1818 m. paskelbusi nepriklausomybę nuo Ispanijos. Universitetas Santjage buvo įsteigtas tik 1843 m., tačiau jo ugdymo kokybė nelabai skyrėsi nuo mokyklos. I. Domeika pasiūlė reorganizuoti švietimo sistemą Vilniaus švietimo apygardos pavyzdžiu. Gavęs tam pritarimą, jis buvo paskirtas Vyriausybės delegatu reformoms Santjago universitete vykdyti. Netrukus I. Domeika nusipirko namą Kueto priemiestyje ir 1850 m., būdamas 48 metų, vedė kilmingą čilietę Enriketą Sotomajor Guzman. Tai jau ilgam... (Pabaiga – kitame numeryje) ■

Apie mokslą ir bendrąjį ugdymą

■ Atkelta iš 1 p.

Kiti mūsų posėdžio svečiai buvo Lietuvos pedagogų asociacijų vadovų tarybos koordinatorius, geografas Rytas Šalna ir aktyvi šio pedagogų sambūrio dalyvė Eglė Šleiniotienė. Daugeliui buvo staigmena labai ryžtinga streikuojančių mokytojų laikysena, atsisiakius pasitraukti tol, kol nebus susitarta dėl galimybių tenkinti jų reikalavimus. Tačiau pastaraisiais mėnesiais susiformavęs ir vis stiprėjantis pedagogų sambūris tiek savo susitelkimu, tiek kompetencija yra visiškai naujas reiškinys gerokai apatiškoje ir viltį

rasti teisybę prarandančioje visuomenėje. LMS negali laikytis nuošalėje ir labai aktyviai domisi naujojo sambūrio veikla. Mokslininkai negali likti abejingi Lietuvos bendrojo ugdymo situacijos prastėjimui. Mums ne tas pats, kokie būsimieji studentai netrukus įžengs į universitetų auditorijas. Tokio galingo sambūrio, kuriame jau dalyvauja beveik keturios dešimtys mokytojų dalykininkų bei pedagogų profesinių ir visuomeninių organizacijų, Lietuvoje dar nėra buvę.

Pirmaeilis uždavinys, kurio turi imtis naujoji Švietimo, mokslo ir sporto ministe-

rijos vadovybė, yra užmegzti pastovų dalykišką dialogą su šio sambūrio dalyviais. Jame išsakomos tokios idėjos, kaip Atvirojo kodo mokykla, yra daug inovatyvesnės, negu tos, kurias siūlo švietimo reformatoriais save laikantys asmenys. Sambūryje keliami ir seniai pribrendę reikalavimai pertvarkyti pedagogų rengimo ir jau dirbančių mokytojų kvalifikacijos tobulinimo sistemą, atkurti pedagogo autoritetą visuomenėje.

Neseniai viešojoje erdvėje nuskambėjo patyrusio, aplinkinių gerbiamo visuomenininko, buvusio pedagogo replika. Užklausk

tas, ar nenorėtų dabar dirbti mokykloje, šis gana kategoriškai atsakė: „Ne“ ir paaiškino, kad įvairūs reformatoriai dabartinę mokinių kartą paliko „tik su laisvėmis, bet be pareigų“. Tokiomis sąlygomis atkurti pedagogo autoritetą yra neįmanoma. Didžiuliai skaičiai absolventų, įgijusių pedagogo diplomus, bet iškart po universiteto baigimo arba po trumpo pabandymo atsisakiusių dirbti mokykloje, patvirtina, kad tokia aštri problema jau seniai egzistuoja, bet yra nesprenžiamą.

■ Nukelta į 9 p.

Apie neišvengiamas permainas universitetuose

Bert van der Zwaans Kauno technologijos universitete

Pasak ilgamečio Utrechto universiteto (Nyderlandai) rektoriaus, knygos „Aukštasis mokslas 2040“ („Higher Education 2040“) autoriaus, profesorius dr. Bert van der Zwaans, per pastaruosius dešimtmečius aukštajame moksle matomi drastiški pokyčiai, kuriuos lėmė inovacijos technologijų srityje ir masinių informavimo priemonių įsigalėjimas visuomenės gyvenime. Todėl šiandien universiteto koncepcija turi būti peržvelgta iš esmės. Savo išvalgomis apie aukštojo mokslo ateitį B. van der Zwaans pasidalijo viešnažės Kauno technologijos universitete metu.

Kalbėdamas Kauno technologijos universiteto (KTU) dėstytojų akademinų kompetencijų centro „EDU_Lab“ organizuotame renginyje „Studijų kokybė: žingsnis į priekį būtinas, tačiau koks?“, profesorius išskyrė du pagrindinius iššūkius, kuriuos universitetams teks įveikti. Pirmasis yra besikeičiantys visuomenės lūkesčiai universitetų atžvilgiu. Vyravusį požiūrį, kad aukštojo mokslo institucijos užsiima studijomis ir

mokslu bei padeda spręsti verslui ir pramonei aktualias problemas, keičiasi. Šiandien visuomenė universitetus mato kaip vientisą poveikį žmonių gyvenimui darančią instituciją, analizuojančią ir siūlančią sprendimus įvairiose srityse.

Antrasis iššūkis – universiteto persikėlimas iš fizinės vietos (pastatų, auditorijų) į skaitmeninę erdvę. Profesorius teigimu, universitetai privalės persikelti į vadinamąjį „debesį“, prisitaikyti prie studentų poreikių, labiau individualizuoti studijų procesą, suteikti studijuojantiems vis daugiau tarpdisciplininių kompetencijų ir labiau koncentruotis į mokymą (-si) visą gyvenimą.

Renginio dalyviai. Justinos Šuminaitės nuotr.

Svečias akcentavo vis didėjančią Europos ir JAV universitetų konkurencinę kovą dėl talentų. Pasak prof. B. van der Zwaans, Azijos šalys – Kinija, Indija, Pietų Korėja – aktyviai kuria ir įgyvendina gambiausių studentų pritraukimo strategijas, daug investuoja į aukštąjį mokslą ir inovacijų kūrimą, tad labai tikėtina, kad netolimoje ateityje išgarsime ir apie naujus universitetus-lyderius pasauliniame kontekste.

„Universitetai privalo greitai reaguoti ir keistis, kad atitiktų visuomenės ir ateities studentų poreikius. Tai neišvengiama, todėl labai svarbu suvokti, kad, nors ateitis atrodo dar labai toli, iš tiesų ji prasideda dabar“, – sakė prof. B. van der Zwaans.

Reikalingiausios kompetencijos

KTU pristatė savo studijų koncepciją

Siekis atliepti šiuolaikinių studentų poreikius, užtikrinti studijų konkurencingumą ir kokybę diktuoja pokyčius ir Lietuvoje. KTU Studijų prorektorius doc. dr. Jonas Čeponis renginio metu pasidalijo išvalgomis, kokias būdais ir priemonėmis universitete siekiama gerinti studijų kokybę.

„Siekiamo, kad studijos būtų integruoto pobūdžio, lanksčios, kokybiškos ir orientuotos į studentą. Vienas esminių KTU tikslų – ugdyti kritinį studentų mąstymą ir komandinio darbo įgūdžius, nes šias kompetencijas, kaip vienas svarbiausių, išskiria darbdaviai, kalbėdami apie potencialius darbuotojus“, – pabrėžė J. Čeponis. Pasak jo, pagrindiniai iššūkiai, su kuriais šiandien susiduria universitetas, yra sparčiai kintanti

■ Nukelta į 9 p.

Įžengėme į 2019-uosius: kokios informacinių technologijų naujovės prognozuojamos?

■ Atkelta iš 5 p.

Žinoma, iš karto iškyla ir problema, nes šiuo metu naudojami kriptografijos algoritmai paremti tuo, kad reikia tam tikrą didelį skaičių išskaidyti į pirminių skaičių seką. Šis uždavinys klasikiniam kompiuteriui yra labai sudėtingas, o kvantinio kompiuterio veikimo principas tuo ir paremtas, todėl jis tokį uždavinį išspręstų per kelias sekundes. Taigi, iškiltų reali grėsmė mūsų saugai, nes visi dabartiniai šifravimo algoritmai taptų beverčiai. Tikėtina, kad kvantiniai kompiuteriai galėtų atsirasti po 20–30 metų, ir, nors yra mokslininkų, kurie intensyviai dirba šioje srityje, kol kas tai daugiau ateities veikla.

– Bet juk ir dirbtinis intelektas kažkada atrodė labai futuristinė veikla?

– Taip, tačiau dirbtinis intelektas nebuvo taip sudėtingai sprendžiamas. Jis yra susijęs su tam tikrų matematinių modelių naudoji-

VGTV studentai. Simo Bernoto nuotr.

mu, o kvantiniams skaičiavimams reikia ne vien tik teorijos, bet ir sukurti fizinę mašiną. Tai yra labai sudėtinga. Nors jau sukurta pavyzdžių, bet jie dar labai nepatikimi.

– Kas diktuoja IT madas? Universitetai, mokslų centrai, didelės korporacijos, startuoliai?

– Vienareikšmio atsakymo nėra, bet manau, kad visi išvardyti elementai drauge. Universitetai daugeliu atvejų dirba, kurdami teorinius principus, startuoliai realizuoja inovatyvias idėjas ir kuria prototipus, o IT korporacijos įgyvendina didelius ir sudėtingus projektus. Didelė IT korporacija paprastai turi savo tyrimų centrą, kuriame dirba šimtai žmonių. Didžioji dalis ar bent dalis iš jų yra mokslo daktarai, tad galima sakyti, kad tai yra lyg universiteto katedra, persikėlusį į įmonę, kur tyrimų lygis – tikrai panašus. Vienintelis skirtumas – nebent tas, kad verslas daugiau orientuojasi į tai, kad jų idėja būtų įgyvendinta, todėl visos investicijos skiriamos praktiniam pritaikomumui ir produkto inovacijoms. Visiško futurizmo ten yra mažai. Tokius centrus turi tokios IT milžinės kaip „Google“, IBM, „Facebook“.

– Kokia Jūsų nuomonė apie dirbtinį intelektą? Kol kas daugelis mato jį tik kaip grėsmę.

– Mes visi linkę truputį patinginauti arba norime mažiau dirbti, bet uždirbti daugiau. Verslas taip pat galvoja apie tai, kaip mažinti sąnaudas. Kalbėdami apie

dirbtinį intelekto sistemų pritaikymą, pirmiausia galvojame apie tai, kaip galėtume padidinti darbo našumą ar atlikti rutininius darbus be klaidų. Tikriausiai visi sutiks, kad, automatizavus rutininius darbus, mašina juos atliktų geriau nei žmogus. Pavyzdžiui, įmonei nebereikia žmogaus, įvedančio šimtus sąskaitų faktūrų į informacinę sistemą, kai visos sąskaitos išrašomos ir saugomos bendroje sistemoje. Nebelieka dokumentų, o tik duomenų srautai. Bankuose ir finansinėse kompanijose jau naudojami vadinamieji programiniai robotai, kurie tikrina finansines transakcijas. Kitas pavyzdys yra iš metalo apdirbimo gamyklos, kur žmonės, stovinčius prie konvejerio ir tikrinančius gaminamų detalių kokybę, pakeitė vaizdo kameros ir dirbtinio intelekto sistema, su-

gebanti atpažinti vaizdą ir įvertinti, ar detalė kokybiška. Tokių dirbtinio intelekto sistemų panaudojimas didina darbo našumą ir efektyvumą, nes rutininį darbą mašina dirba greičiau ir tiksliau. Taigi, vis daugiau rutininių darbų ateityje bus automatizuoti ir tam reikia ruošti. Dirbs ir naudingiausi bus tie žmonės, kurie gali kurti.

– Ką turėtų daryti dirbantieji rutininius darbus?

– Persikvalifikuoti ir dirbti tokį darbą, kurio negali atlikti kompiuterinės sistemos. Galvojant filosofiškai, mašinos galėtų kurti pridėtinę vertę, kuri toliau būtų naudojama tokiose srityse, kur mašinos negeba dirbti, pavyzdžiui, filosofijoje, kūryboje, saviraiškoje. Pagaliau mes daugiau laiko galėtume skirti savęs lavinimui ir laisvalaikii. ■

„Metro sąjūdžiui“ – trys geros naujienos

Juozas Zykas

Pirma. 2018 m. lapkričio 8 d. Seime priimtas ir Prezidentės patvirtintas Metropoliteno įgyvendinimo įstatymas.

Antra. Seimo, Vyriausybės ir Prezidentūros apsisprendimas – leisti privačioms

verslo struktūroms savo lėšomis statyti Vilniuje metro – sulaukė užsienio investuotojų, metro statytojų ir jų konsultavimo įmonių susidomėjimo. Su jais planuojami susitikimai.

Trečia. Atsirado žmogus, pasiryžęs pradėti įgyvendinti Vilniaus metropoliteno projektą. ■

LIETUVOS PEDAGOGŲ ASOCIACIJŲ, MOKYMO ĮSTAIGŲ VADOVŲ ASOCIACIJŲ, LIETUVOS TĖVŲ FORUMO ir PROFESINIŲ SAJUNGŲ ATSTOVŲ SUSIRINKIMO

VIEŠAS KREIPIMASIS

2019 m. sausio 4 d.

DĖL UGDYMO TURINIO KAITOS IR ŠVIETIMO STRUKTŪRINIŲ REFORMŲ

Atstovaudami įvairioms su Lietuvos švietimu susijusioms organizacijoms, išreiškiame susirūpinimą ir nuogaštavimus dėl susiklosčiusios situacijos mūsų valstybės švietimo sistemoje, ypač dėl ugdymo turinio atnaujinimo gairių bei vykdomų struktūrinių švietimo reformų, paliesiančių visą švietimo bendruomenę. Pritardami Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos siekiui (toliau – ŠMSM), atsižvelgiant į šių dienų iššūkius, tobulinti bendrųjų ugdymo programų turinį, konstatuojame, kad reformoms kol kas yra nepasiruošta, ir atkreipiame dėmesį į taisytinus aspektus:

1. Nepritariame bendrųjų ugdymo programų atnaujinimo gairių ir ugdymo programų restruktūrizavimo projektams, tačiau esame pasirengę konstruktyviam dialogui, galinčiam padėti įveikti krizę švietimo sistemoje ir sėkmingai įgyvendinti bendrųjų ugdymo programų atnaujinimo reformą.

2. Apgailėstaujame, kad ruošiantis tobulinti bendrąsias ugdymo programas bei vykdamas kitas švietimo reformas, ŠMSM bendradarbiavimas su mokytojų dalykinėmis asociacijomis buvo fragmentiškas, o neretai tik imitacinis, ką įrodė rugsėjo mėnesį paskelbti reikalavimai viešiemis pirkimams, kuriuose asociacijos net nepaminėtos. Tai rodo reformų vykdytojų nenorą bendradarbiauti su asocijuotomis pedagogų struktūromis.

3. Bendrųjų programų atnaujinimo gairių projekte (toliau – BPAGP) pasigendame aiškaus siekio kurti nacionaliniais prioritetais pagrįstą Lietuvos švietimo modelį. Suprantame, kad būtina atsižvelgti į tarptautinių organizacijų siūlomą rekomendacijas, bet jeigu Lietuvos mokiniams skirtų ugdymo programų turinio atnaujinimas daugiausiai grindžiamas tarptautinių organizacijų išvadomis, tuomet būtų patvirtinta, kad mūsų valstybė neturi nacionalinės švietimo strategijos ir yra neįgali identifikuoti, kokius nacionalinius interesus gina Lietuvos švietimo sistema. Esame įsitikinę, kad ugdymo turinio atnaujinimas turėtų būti pagrįstas aiškia vizija, kokią pilietį ir kokią asmenybę Lietuvos mokykla nori paruošti gyvenimui, kaip mokykla prisidės prie nacionalinės kultūros tęstinumo ir plėtotės, Lietuvos Respublikos tvarumo ir pažangos.

4. BPAGP trūksta nacionalinio lygmens sociologiniais, demografiniais tyrimais pa-

Pedagogų asociacijų pasitarimo, įvykusio 2019 m. sausio 4 d., dalyviai Vilniaus Žemynos gimnazijoje

grįstos argumentacijos. Pavyzdžiui, Lietuvos sociologų tyrimai rodo mažą mūsų visuomenės empatijos lygį, o psichologai akcentuoja didelį savižudybių skaičių, Lietuvos Respublikos Prezidentė inicijuoja akcijas emociniam intelektui ugdyti, bet BPAGP nurodytoje ugdymo rezultatų schemoje emocinio raštingumo sąvokos nėra. Akivaizdu, kad negebama švietimo reformų sieti net su skaudžiausiomis ir ilgalaikėmis visuomenės problemomis. Jei nacionaliniais tyrimais būtų identifikuoti Lietuvai būdingi ilgalaikiai iššūkiai, juos būtų galima sujungti su tarptautinių organizacijų įvardintais iššūkiais ir būtų aiškiau, kokias kompetencijas turime ugdyti, kad Lietuvos mokyklos į pasaulį išleisti mokinius, gebančius spręsti tiek lokalias, tiek globalias problemas.

5. Nerimą kelia noras įgyvendinti revoliucinio masto bendrojo ugdymo mokyklos struktūros reformą, neišanalizavus ir nepateikus galimų tokios pertvarkos pasekmių visai švietimo sistemai. BPAGP trūksta rimtos argumentacijos, kodėl ši struktūrinė reforma reikalinga. Daugybės finansinių išteklių reikalaujančios ir daug mokytojų be darbo vietos galinčios palikti reformos negali būti grindžiamos aklu kitų šalių kopijavimu ar hipotetinėmis frazėmis, kaip, pavyzdžiui: „Galima manyti, kad Lietuvos penkiolikmečių pasiekimai yra žemesni dėl šios priežasties ir dėl švietimo sistemos sandaros – vėlavai pradėdama eiti į mokyklą, ISCED2 lygyje mokomasi ilgiau metų.“

6. „Lietuvos pažangos strategija 2030“ buvo patvirtinta 2012 m. gegužės 15 d. (praėjo beveik 7 metai). „Geros mokyklos koncepcija“ priimta 2015 m. gruodžio 21 d. (praėjo 3 metai), bet BPAGP cituojami tie patys dokumentai ir keliamas tas pats uždavinys – mokymosi procesą padaryti lankstesnį, ak-

tualesnį, orientuoti į kompetencijų ugdymą (žr. 5.9.1 „Lietuvos pažangos strategijos“ poskyrį ir 2 psl. BPAGP). Reikalaujama ugdyti kompetencijas, bet nėra nacionalinių instrumentų, kaip patikrinti tų kompetencijų pasiekimų lygį. Jeigu 15-mečių kompetencijas patikrina tarptautiniai tyrimai, tai mūsų abiturientų kompetencijoms tikrinti daugiausia naudojami žinių tikrinimo metodai. Išvados daromos, remiantis NEC analizėmis, nors NEC nedisponuoja kompetencijų tikrinimo įrankiais, o daugelio mokomųjų dalykų

8. Pasisakome už ugdymo programų suderinamumą, tačiau nepritariame mechaniškam mokomųjų dalykų integravimui (pvz., gamtos mokslų, matematikos ir informatikos, informatikos ir technologijų), nepaliekant galimybių mokykloms pačioms pasirinkti integruotą kursą ar atskirus dalykus. Tai gali turėti ilgalaikių neigiamų pasekmių Lietuvos konkurencingumui pasaulyje biotechnologijų, medicinos, bioinžinerijos, lazerių fizikos ir kitose mokslo srityse, kuriose mūsų šalis rodo lyderystę, o šių sričių specialistų poreikis sparčiai auga. Pabrėžiame būtinybę išsaugoti humanitarinės kultūros svarbą ugdymo procesui. Geros mokyklos koncepcijoje akcentuojama, kad „šiuolaikinis ugdymo turinys turi būti įdomus, provokuojantis, pakankamai platus ir gilus“, tačiau vienas žmogus plačiai ir giliai visų trijų gamtos mokslų aprėpti yra nepajėgus, net ir išklaušęs skubius perkvalifikavimo kursus. Taip pat reiktų atkreipti dėmesį, kad gairėse ne kartą minima, jog turi būti „mokomasi tyrinėjant, eksperimentuojant, atrandant

LMS pirmininkas prof. dr. Jonas Jasaitis informuoja apie mokslininkų ir pedagogų bendradarbiavimo būtinybę. Eglės Šleinotienės nuotr.

Lietuvos valstybiniai egzaminai orientuoti į žinių patikrinimą. Paradoksaliai atrodo, kai pagal žinioms tikrinti sukurtus įrankius sprendžiama apie nepakankamą kompetencijų ugdymą ir keliamos ambicijos vykdyti net struktūrinę reformą. Būtina išanalizuoti priežastis, kodėl nuo „Lietuvos pažangos strategijos“ sukūrimo nėra jokių pozityvių poslinkių. Būtina sukurti realius kompetencijų vertinimo įrankius ir tik tada imtis gerai apgalvotų bei nuoseklių reformų.

7. BPAGP numatomi pokyčiai susiję su didelėmis finansinėmis sąnaudomis, todėl visuomenei turi būti ne tik pateikti aiškūs argumentai, kodėl reikia ugdymo turinio atnaujinimo ir struktūros reformos, bet ir paviešinti aiškūs skaičiavimai, kiek lėšų reikės šioms reformoms. Be to, jeigu bus įrodyta, kad restruktūrizavimo procesas tikrai reikalingas, turi būti aiškus planas, kaip tas procesas bus organizuojamas, kaip užtikrinamas finansavimas ir visas restruktūrizavimo tęstinumas valdančios partijos pasikeitimo atveju. Negalima, kruopščiai nesuplanavus, imtis reformų, kurios iš esmės keičia Lietuvos mokyklos veidą.

ir išrandant, kuriant, bendraujant“, o tai reikalauja daug laiko ir žmogiškųjų išteklių.

Nepritariame nepagrįstam ir nemotyvuotam skirtingų ugdymo sričių jungimui į dirbtinai „apibendrintas“ ugdymo sritis. Pavyzdžiui, iš šiuo metu atskiromis ugdymo sritimis esančių matematikos, informatikos ir technologijų bandoma padaryti arba matematiką ir informatiką, arba informatiką ir technologijas. Visos trys šios ugdymo sritys turi išlikti atskiros, kaip ir yra šiuo metu galiojančiose „Bendrosiose programose“ bei kituose dokumentuose. Dalykas „informatika“ neturėtų būti tapatinamas su siauru jo poaibiu – „informacinėmis technologijomis“.

10. Pasigendame aiškios mokytojų rengimo sistemos, be kurios sėkmingas ugdymo programų atnaujinimas ir įgyvendinimas yra neįmanomas. Naujai dėstyto ir vertinimo specifikai įsisavinti reikia laiko ir aiškios nacionalinės pedagogų kvalifikacijos kėlimo strategijos.

10. BPAGP nėra nurodyta, kaip ugdymo turinio atnaujinimas atitiks skirtingo

Pedagogų asociacijų pasitarime svarstomas kreipimosi tekstas

BENDROJO UGDYMO POKYČIAI

LIETUVOS PEDAGOGŲ ASOCIACIJŲ, MOKYMO ĮSTAIGŲ VADOVŲ ASOCIACIJŲ, LIETUVOS TĖVŲ FORUMO ir PROFESINIŲ SAJUNGŲ ATSTOVŲ SUSIRINKIMO

VIEŠAS KREIPIMASIS

2019 m. sausio 4 d.

DĖL UGDYMO TURINIO KAITOS IR ŠVIETIMO STRUKTŪRINIŲ REFORMŲ

■ Atkelta iš 7 p.

gebėjimų lygio mokinių poreikius. Šiuo metu tiek labai gabūs mokiniai, tiek mokymosi sutrikimų turintys mokiniai negauna adekvačios pagalbos, nes klasėse nepakanka mokytojų padėjėjų, mokyklose stinga švietimo pagalbos specialistų, todėl neįmanomas kokybiškas skirtingų poreikių mokinių ugdymas. Prieš atnaujinant ugdymo turinį, būtina ne tik sukurti skirtingų lygių mokinių mokymosi pasiekimų aprašus, bet ir parengti aiškią programą, kaip realiai bus teikiama pagalba mokytojui (pirmiausia integruojant mokytojo padėjėjų į ugdymo procesą), nes dėl per didelio mokinių skaičiaus klasėse, net ir sumažinus turinio apimtį, neįmanomas kokybiškas diferencijuotas ugdymas.

Mes, Lietuvos mokytojų dalykininkų asociacijų, mokyimo įstaigų vadovų asociacijų, Lietuvos tėvų forumo ir profesinių sąjungų atstovų susirinkimo dalyviai, teigiame, kad ugdymo turinio atnaujinimo, ypač programų struktūros, reforma sukels naujų socialinių ir ekonominių problemų, jeigu jai nebus pasiruošta iš esmės ir ji bus vykdoma neapgalvotai ir neskaidriai. Reikalaujame, kad tolimesniame bendrųjų ugdymo programų atnaujinimo procese teisiškai ir fiziškai dalyvautų pedagogų asociacijų igalioji atstovai, kurių bendradarbiavimas su ŠMSM ir UPC (Ugdymo plėtotės centras) specialistais užtikrintų sėkmingą švietimo sistemos reformavimo siekių praktinį įgyvendinimą. Taip bus realizuotas bet kuriai demokratiškai valstybei būtinas dialogas, garantuojantis valdžios ir piliečių sąveiką.

Lietuvių kalbos ir literatūros mokytojų sąjunga
Lietuvos anglų kalbos mokytojų asociacija
Lietuvos biologijos mokytojų asociacija
Lietuvos chemijos mokytojų asociacija
Lietuvos fizikos mokytojų asociacija
Lietuvos geografijos mokytojų asociacija
Lietuvos informatikos mokytojų asociacija
Lietuvos istorijos mokytojų asociacija
Lietuvos kalbų pedagogų asociacija
Lietuvos matematikos mokytojų asociacija
Lietuvos mokslininkų sąjunga
Lietuvos pradinio ugdymo mokyklų atstovų asociacija
Lietuvos prancūzų kalbos mokytojų ir dėstytojų asociacija
Lietuvos rusų (užsienio) kalbos mokytojų asociacija
Lietuvos socialinių pedagogų asociacija
Lietuvos švietimo konfederacija
Lietuvos technologijų mokytojų asociacija
Klasikų asociacija

Lietuvos vokiečių kalbos mokytojų asociacija
Lituanistų sambūris
Šokio mokytojų asociacija
Lietuvos pagrindinių mokyklų asociacija
Švietimo ir mokslo profesinė sąjunga „Solidarumas“
Lietuvos švietimo profesinė sąjunga
Lietuvos mokytojų, švietimo ir mokslo profesinė sąjunga
Lietuvos švietimo darbuotojų profesinė sąjunga
Mokyklų tobulinimo centras
Mokyklų tobulinimo asociacija
Programa „Renkuosi mokytis“
Lietuvos tėvų forumas
Lietuvos surdopedagogų asociacija
Lietuvos mokyklų vadovų asociacija
Lietuvos etikos mokytojų asociacija
Lietuvos etninės kultūros ugdymo sąjunga
Lietuvos kūno kultūros mokytojų asociacija
Lietuvos mokytojų sąjūdis

MOKSLININKO TRIBŪNA

Laimingesnė Lietuva: misija (ne)įmanoma?

Baigianti užželti Venta (ties Varputėnais, Šiaulių r.). J. Jasaičio nuotr.

Vilniuje įvyko tarptautinė konferencija „ES ateitis: suvereninių valstybių Europa“. Konferenciją globojo kandidatas į Lietuvos Respublikos prezidentus Arvydas Juozaitis. Skelbiame vieno iš konferencijos pranešėjų prof. Gedimino Navaičio pranešimą.

Prof. dr. Gediminas Navaitis

Pamėginkime, žvelgdami į šių dienų pasaulį, pradėti nuo aiškaus, nekeliančio abejonių pastebėjimo – žmonės nori būti laimingi. Tačiau moderniose visuomenėse vengiama net laimės sąvokos. Bandoma gėrio sąvoką keisti į efektyvumą, tiesos – į patikrinamus teiginius, o vietoje laimės vartoti „subjektyvios gerovės“ ar panašias sąvokas. Laimės siekimas turėtų būti patrauklus ir politinei valdžiai, nes, kaip patvirtino daugybė tyrimų, laimingi žmonės reikšmingiau prisideda prie visuomenės gerovės, yra labiau pilietiškai, kilnūs ir tolerantiški.

Prieštaravimo tarp laimės neigimo ir jos vertės esmė gana paprasta. Pripažinus laimę politikos tikslu, tektų pripažinti ir tai, kad ES šalyse, taigi ir Lietuvoje, valdžia arba nenori rūpintis piliečių laime arba jai prastai sekasi tai daryti. Todėl apie aukštesnį bendros nacionalinės laimės indeksą (BNL) politikai kalba gana retai, juo labiau retai

kada aukštesnis BNL tampa politiniu tikslu.

Daug kartų kartotas ir ne vienam atrodantis protingas paaiškinimas – mažai turto, pinigų stoka kliudo kurti laimingesnę visuomenę. Toks paaiškinimas leidžia primygtinai siūlyti išvadą: palaukite, pakentėkite, darbuokitės už menkesnį atlyginimą, nekliudykite oligarchams ir korporacijų verslui, todėl nenorėkite šiandien, bet kada nors, ateityje sulauksite laimės (gal – danguje).

Vėlgi reikia pažymėti, kad gausybė tyrimų įrodė, kad šie, iš pirmo žvilgsnio įtikinamais atrodantys samprotavimai ne kažko verti. Dar septyniadesimtaisiais praejusio amžiaus metais atskleistas „Isterlino (R. Easterlin) paradoksas“, kurio esmė – moderniose šalyse turto pagausėjimo kelis kartus, o laimingų žmonių skaičius beveik nepakito.

Be to, įkylus pilietis gali domėtis, kuo skiriasi investicija ir darbo vietos sukūrimas vienoje ES šalyje nuo tokio pat veiksmo kitoje. Pavyzdžiui, kodėl vokiškame ir lietuviškame „Lidl“ tinkle atlyginimai skiriasi bent aštuonis kartus, nors kasos aparatas toks pat, o prekės – vienodai brangios. Jis gali užduoti labai nepatogų klausimą šlovinantiems liberaliųjų rinkai: „Kiek ir ko dar reikia sukurti, kad jis (t. y. pilietis) gyventų laimingiau?“

Vėliau jis užduos klausimą, kodėl gerai žinomi, ne kartą skelbti ir išbandyti laimės ekonomikos siūlymai vis dar tarsi „negrindimi“, kodėl mažai kas daroma, kad žmonės taptų laimingesni. Jam bus bandoma atsakyti, kad laimė neišmatuojama, kad tai – besikeičianti nuotaika. Bus bandoma pašiepti laimės tikslą ir aiškinti, kad niekas nekludo, pavyzdžiui, medituoti ir... griaužti ropes. Netgi bus pripažįstama laimės svarba, bet ji bus priskirta asmeninio, t. y. dvasinio, gyvenimo sričiai.

Tačiau ne vienas mokslinis tyrimas patvirtino, kad visuomenės laimės lygis gali būti išmatuotas. Dar daugiau faktų įrodė, kad laimingas žmogus yra ekonominė vertybė, nes sugeba daugiau sukurti ir daugiau uždirbti, o laimingų žmonių visuomenė – ekonomiškai sėkmingesnė, nes veiksmai, didinantys visuomenės laimės lygį, neišvengiamai didina ne atskirų jos narių, ne korporacijų, o visų visuomenės narių turtingumą. Todėl ir kalbama ne tik apie laimę, bet ir apie laimės ekonomiką, todėl vis dažniau tos politinės jėgos, kurios siekia nacionalinės gerovės, sutaria, kad laimė gali tapti valstybinės politikos tikslu.

Gali, bet netampa

Vietai šio tikslo matome nuolatinius bandymus keisti, pritaikyti neretai neišsakaiems valdžios tikslams jos valdomų piliečių tapatybę, t. y. įsiūlyti bet kokius kitus tikslus, tik ne laimingesnės visuomenės tikslą, ar bent įpiršti suprimityvintą, dalinę laimės sampratą.

Už sąvokos „tapatybė“ slypi įžvalga: asmenybė suvokia save ir priskiria kuriai nors tautinei, socialinei, konfesinei, profesinei grupei. Tapatybė apibrėžia asmenybės bendrumą su kitais žmonėmis ir skirtumus nuo jų. Vienas reikšmingiausių tapatybės savitumų – idealų ir vertybių pasirinkimas. Kitaip sakant, pasirinkimas, ką laikyti gyvenimo

prasme ir laime, kokiais būdais jų siekti.

Laimę galima suprasti gana įvairiai, tačiau, psichologo M. Seligmano nuomone, ji dažniausiai siejama su dviem išgyvenimų tipais: malonumu ir pasitenkinimu. Malonumo nereikia aiškinti. Kiekvienas žino, kas tai yra, o pasitenkinimą lemia įsitraukimas, savirealizacija, gyvenimo prasmingumo suvokimas. Šiuolaikinė visuomenė siūlo daug būdų išgyventi malonumą, tačiau asmenybės poreikius prasmei, priklausomybei, bendrumui, nors ir neatmeta, bet reikšmingiau nebepalaiko.

Globalizuotame pasaulyje pagrindinėmis vertybėmis tampa **individualizmas** ir **vartojimas**, o galimybė įgyti paslaugų ir prekių tampa būdu siekti asmeninio reikšmingumo. Šios vertybės yra ir vyraujančių ekonominių teorijų pagrindas, apibrėžia sėkmę ir laimę, kaip prekių įgijimo, paslaugų gavimo rezultatą. Todėl atitinkantis reklaminius vaizdinius vartojimas tampa ne tik komfortiškesnio gyvenimo būdu, bet ir simboliu, žyminiu asmenybės vietą pasaulyje. Nesunku būtų nurodyti tikrai daug žymių mąstytojų, kurie šią situaciją vertina neigiamai, žvelgdami vartotojiškumo stiprėjime šiuolaikinės visuomenės problemų ištakas.

Aptariant visuomenės perspektyvas, tikėtų ne tik smerkti ir apgailestauti. Daug svarbiau būtų atsakyti į klausimus: „Ar tapatybės permainos vyksta savaime ir tiesiog atspindi socialines bei ekonomines permainas, ar jos skatinamos įtakingų grupių?“

Kurios vertybės išjuokiamos, o kurios – iškeliamos?

Šiandien vidurinioji klasė ir tautinė tapatybė dar pripažįstamos vertybėmis, tačiau tuo pat metu jos nuolat neigiamos ir išjuokiamos, o vietoj jų siūloma tapatinis

Emigrantai. Asociatyvi nuotr.

■ Nukelta į 9 p.

Laimingesnė Lietuva: misija (ne)įmanoma?

■ Atkelta iš 8 p.

su individualizmu, gerove ir malonumais. Nors reikia pabrėžti, kad nei išskirtiniu individualizmu, nei stabilia gerove, nei ilgalaikiu pasitenkinimu tokį pasirinkimą atitinkantis gyvenimo būdas nepasižymi. Netgi galima tvirtinti, kad jis remiasi neurotišku požiūriu į gyvenimą – laimės stoka. Jį atitinkanti elgesio schema – gana primityvi. **Aukščiausia vertybe laikomos vis didesnės pajamos**, kurios turi leisti įgyti vis daugiau daiktų ir gauti daugiau paslaugų, be kurių asmenybė nebus vertinama, taigi negalės gerai jaustis. Tačiau vartoti taip, kaip reklaminiuose paveikslėliuose vartoja milijardieriai, tik jie ir gali. Todėl visi kiti nuolat jausis kažko neturintys, nebus laimingi.

Atskiros asmenybės tapatybė dideliu mastu atspindi visuomenę, kurioje ji gyvena ir veikia. Vyraujančios socialinės institucijos primeta vaidmenis, vertybes ir poreikius, atitinkančius jų prigimtį. Šiuolaikinėje visuomenėje tai daro ypatingą ekonominę, kartu ir socialinę, įtaką įgiję oligarchai ir jų valdomos tarptautinės korporacijos.

Korporacijos buvo sukurtos bendram gėriui – sujungti daugelio žmonių finansines galimybes. Tačiau šiuo metu jos veikia ne bendram, o savam labai ir bando maskuoti savo esmę, palaikydamos neoliberalias idėjas. Tai leidžia pastebėti, kad šios idėjos ir jas atitinkantis globalistinis tapatumas savo esme yra korporacinis tapatumas. Jis pasižymi ribotu įstatymų ir moralės suvokimu, orientuojasi į vartojamą, konkurenciją, trumpalaikius malonumus. Tokie gana primityvūs tikslai nesuderinami su aukštesniais poreikiais ir lemia žmogiškų – šeimos, tautos, tikinčiųjų bendruomenės – ryšių silpnėjimą. Korporacijų ir globalistų siekiamybė – lojalus tarptautinėms korporacijoms, ignoruojantis kitas prasmes ir reikmes, godus vartotojas. O korporacijų prigimtis, kai jų nekontroliuoja nacionalinės valstybės, neišvengiamai skatina visus galimus nuostolius perkelti už korporacijos ribų. Todėl jos kuria socialines, ekonomines

ir ekologines problemas.

Korporacijos taip pat siekia pašalinti apribojimus didesnei žmonių ir gamtos eksploatacijai. Pagrindinė kliūtis, ribojanti jų veiklą, yra ne įstatymai ir institucijos, kurios gali būti paveiktos ir papirktos, o **vertybės, tradicijos ir bendrų interesų samprata**. Pastarųjų veiksmų priešprieša lemia ekonomikos pobūdį, jos artėjimą prie nevaržomos rinkos arba koordinuotos rinkos ir galiausiai laimės ekonomikos modelio. Pirmoji, t. y. nekontroliuojama, rinka pasižymi menkesne korporacijų kontrole, kartu ir neoliberalių nuostatų politikoje vyravimu. Tyrimai vėlgi rodo, kad jai būdingas ir didesnis skurstančių, nelaimingų, besijaučiančių nereikalingais žmonių skaičius.

Čia ir matome, kaip psichologinis laimės subjektyvumas susilieja su objektyviais gyvenimo rodikliais. Matome ir esminį psichologinį veiksnių, kuriantį laimingos visuomenės prielaidas, – tai visuomenės narių tapatybę, pirmiausia nacionalinis arba konfesinis tapatumas.

Šiuolaikinėje Vakarų šalyse, kaip ir Lietuvoje, konfesiniam tapatumui dažnai tenka antraeilis vaidmuo. Ne vienoje jų gausi visuomenės dalis, kartais ir jos dauguma, deklaruoja religinį abejingumą, o tapatinantis save su krikščioniškoms bažnyčioms neretai bažnyčios atskyrimą nuo valstybės suvokia kaip tikėjimo principų atskyrimą nuo kasdienio gyvenimo.

Stipresnis oponentas neoliberaliam globalizmui yra nacionalinis tapatumas. Tai lemia kelios priežastys. Iš jų svarbiausia jau paminėta – žmonės nori laimingai gyventi, todėl supranta ir jaučia prieštaravimą tarp korporacijų psichopatologiško siekimo gauti neribojamą pelną, jas aptarnaujančių neoliberalų ir savo ekologinių, darbinų, finansinių interesų. Piliečiai taip pat supranta, kad tik kino filmuose vienišas herojus, „žmogus–voras“ ar Tadas Blinda apgina silpnesnius, o tikrovėje tik stipri nacionalinė valstybė gali ekonominę veiklą nukreipti visų žmonių naudai.

Nacionalinį tapatumą išreiškia bendri

kultūriniai stereotipai, bendro likimo suvokimas ir socialinis pasidalijimas, leidžiantis tautai egzistuoti kaip vieningai visumai. Visi šie nacionalinio tapatumo komponentai globalizuotame pasaulyje patiria spaudimą. Migracija leidžia atskiriems individams nebesieti savęs su valstybės ir tautos perspektyvomis. Pagrindinės socialinės grupės gali prarasti savo vietą nacijos struktūroje. Pavyzdžiui, specialios investicijos gali esmingai sumažinti žemdirbių skaičių, o kitų grupių poreikiai tam tikrą laiką gali būti tenkinamai importu. Migrantai gali perimti kurias nors mažai prestižines profesijas ir pan.

Itin griaunančiai nacionalinį tapatumą veikia nacionalinių dorovinių autoritetų nuvertinimas, jų keitimas multikultūriniais, kurie neišvengiamai sukuria ir naują nacijos esamos padėties bei jos istorinio kelio vertinimą. Čia tiktų priminti filosofo F. Nyčės mintį: niekada neišgyvens tauta, kuri mato savo istoriją kaimyno akimis.

Nacionalinio tapatumo griovimas nėra nekenksmingas bandymas keisti jį kitokiu. Tai ir itin svarbios laimės sudedamosios dalies gyvenimo prasmės griovimas, nes save asmenybė įprasmina kartų sekoje, suvokia save kaip paveldėtoją ir būsimų kartų protėvį. Tai leidžia jai nesijausti atskirtai nuo tų, kurie ateis paskui ją, o tokia vienybė su gyvenimo tėkme kuria tikrą prasmę ir laimę.

Nacionalinio tapatumo griovimas nėra tik kažkieno prasimanytas būdas ugdyti nelaimingą, neurotišką asmenybę. Tai ir būdas apriboti nacionalinių valstybių galias. Jų ribojimas griauna visų mūsų laimę, atima prasmę ir neleidžia gyventi pasiturinčiai. Veikiausiai pastarasis teiginys „neleidžia gyventi pasiturinčiai“ kai kam pasirodys svarbesnis už kitus. Laimės ekonomikos teorijos, išskirdamos nacionalinio tapatumo, nacionalinių valstybių reikšmę, atsako ne tik į klausimą, kaip kurti laimingesnę visuomenę, bet ir į klausimą, kaip ji gali tapti turtingesnė.

Moderniose turtingiausiose šalyse yra alkanų ir benamių. Ar visuomenė turi tapti turtingesnė, kad išspręstų jų problemas? Sunku būtų paneigti, kad tam labiau trūksta politinės valios, o ne materialinių išteklių. Tokio požiūrio akivaizdžiai vengiama, nes valdantieji, kurie remiasi neoliberalia ideologija, lengviau nuolat skūstis pinigų

stygiumi, nei užkliudyti įtakingas interesų grupes. Jiems ir neoliberaliems ideologams neparanku pastebėti, kad šiuo metu net išsivysčiusiose šalyse auga turtinė nelygybė, o vidurinės klasės, t. y. nacionalinės valstybės atramos, pajamos santykinai mažėja.

Ekonomistas T. Piketty nurodo, kad viena tūkstantoji žemės gyventojų dalis valdo 20 proc. pasaulio turto. Jei tokia turto perskirstymo tendencija išliks, po trisdešimt metų ši grupė valdys 60 proc. pasaulio turto. Aptarnaujanti pagrindinį didelio turto savininką – tarptautines korporacijas, oligarchus, politinė valdžia, ignoruodama visuomenės interesus, saugo oligarchų turtą ir kartu kuria vis didesnės pasaulio dalies visuomenių atsilikimą, socialines ir demografines įtampas, skatina migraciją. Tai ir matome Lietuvoje, kurioje **vidurinioji klasė – negausi ir neįtakinga**. Be to, šiandien mokytojas, bibliotekininkė, smulkus ūkininkas savo mokesčiais išlaiko valstybę ir remia vargstančius. Nors Lietuva bendruoju vidaus produktu (vienam gyventojui) lenkia Lenkiją ar Latviją, tačiau atlyginimai Lietuvoje – mažesni. Visuomenė, kurios dauguma vargsta, kuriai trūksta socialinio teisingumo, negali būti laiminga.

Bet valdančiam „Agrokonzerną“ Seimo nariui, kuris gauna kelis šimtus milijonų pajamų ir sumoka 1,5 proc. mokesčių, solidarumas ir socialinis teisingumas – svetimi dalykai. Jis ir jam artimi politikai, pavyzdžiui, kandidatas į prezidentus, atstovaujantis bankui, valdančiam keliolikos milijardų turtą ir sumokančiam porą tūkstančių metinių mokesčių, priešinasi laimės ekonomikai, o vykdydamos jų nuostatas institucijos priešinasi netgi laimės ekonomikos tyrimams, Lietuvos gyventojų BNL matavimams.

Jau minėtas T. Piketty, rašydamas apie JAV ir Europą, siūlo įvesti 1 proc. didesnį mokesčių turtui, viršiančiam 1 milijoną eurų, ir 10 proc. didesnį mokesčių – turtui, viršijančiam 1 milijardą eurų, kuris išspręstų daugumą šiuolaikinės visuomenės problemų. Kas galėtų įgyvendinti tokį apmokestinimą? Atsakymas aiškus – tik stipri nacionalinė valstybė. Todėl ji griaunama, o nacionalinis tapatumas niekinamas. Kartu griaunamas laimingo gyvenimo materialinis ir dvasinis pamatas, ugdoma neurotiška, vieniša asmenybė. ■

Apie neišvengiamas permainas universitetuose

■ Atkelta iš 6 p.

mokymo (-si) paradigma, Z karta (besikeičiantys studentų įpročiai, elgsena, vertybės ir gyvenimo būdas), sparti technologijų kaita, darbo jėgos judumas, išbandant skirtingas darbo vietas ir veiklos sritis įvairiose šalyse.

J. Čeponis akcentavo, kad besikeičianti darbo rinkos struktūra, visuomenės ir darbdavių poreikiai diktuoja naują studento kompetencijų sandarą, todėl KTU studentams sudaromos galimybės įgyti ne tik specialybės žinių, bet ir trūkstančių kompetencijų (Produkto vystymo projektas „POWERed“, savarankiško mokymosi galimybės naudojant virtualaus mokymosi priemones, pagrindų moduliai ir kt.).

Gerosios patirties pavyzdžių pasidalijimo sesijos metu apie studentų vertinimą, kaip mokymosi procesą, kalbėjo prof. dr. Eglė Stanišienė. Doc. dr. Lina Šeduikytė pristatė pranešimą „Kodėl ir kaip pradėti? PBL

patirtis“. Doc. dr. Inga Stasiulaitienė iškėlė klausimą, ar PBL efektyvesnis dėstymo metodas nei tradicinis? Dr. Ramūnas Kubiliūnas kalbėjo apie informacinių technologijų taikymą privalomam studentų dalyvavimui studijų modulių akademiniuose užsiėmimuose užtikrinti. Lekt. Daina Gudonienė pristatė atvirojo mokymosi taikymo praktikoje galimybes. Doc. dr. Aldona Augustinienė aptarė dizainu grįsto mąstymo metodą. Lekt. Živilė Šimkutė kalbėjo apie tarpsritines žinias darnaus vystymosi tematikoje ir jų įtvirtinimą per žaidimus ir diskusijas. Lekt. Neringa Dubauskienė pristatė pranešimą „Paskaita kaip naratyvas“.

Renginį organizavęs dėstytojų akademiinių kompetencijų centras KTU „EDU_Lab“ kuria ir diegia šiuolaikinės didaktikos kompetencijų ugdymo sistemą universitete, skatina dėstytojus pasirinkti ir taikyti tinkamas bei inovatyvias didaktikos priemones, rengia konsultacijas ir vykdo praktinius užsiėmimus. ■

Apie mokslą ir bendrąjį ugdymą

■ Atkelta iš 5 p.

Dar vieno svečio, šį kartą negalėjusio dalyvauti LMS tarybos posėdyje, – Seimo Laiškosios bendradarbiavimo su akademinė bendruomene grupės pirmininko, Seimo nario Lauro Stacevičiaus – teiginiai apie artimiausius šios grupės planus buvo išsakyti raštu. Seimo narys ypač akcentuoja LMS išsakytą reikalavimą daug aktyviau įtraukti mokslininkus į strateginių valstybės problemų nagrinėjimą, sudaryti galimybę jiems aktyviau dalyvauti ekspertinėje veikloje ir teikti pasiūlymus, kaip skatinti projektinę tiriamąją veiklą, kuria būtų galima prisidėti prie valstybės piliečių gerovės kėlimo, socialinės atskirties mažinimo, efektyvesnio žmonių, gamtos ir infrastruktūros išteklių panaudojimo. ■

LMS taryba, planuodama šios kadencijos darbus, ypač akcentuoja 2019-ųjų – Pasaulio lietuvių metų – uždavinius. Vienas iš sudėtingesnių – Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumo organizavimas. Pasaulio lietuvių bendruomenės pirmininkė Dalia Henke, prieš kurį laiką apsilankiusi LMS būstinėje, išreiškė mintį, kad, atsižvelgiant į pasikeitusią užsienio valstybėse veikiančių lietuvių bendruomenių situaciją, simpoziumas galėtų būti surengtas Vokietijoje, Hiutenfelde, Vasario 16-osios gimnazijoje. Artimiausiu metu LMS tarybos atstovai susitiks su Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos naująja vadovybe ir aptars simpoziumo organizavimo bei finansavimo klausimus. „Mokslo Lietuvos“ informacija. Parengė J. J. ■

Kompensavimas už darbą: ar darbdaviai kompensuoja?

Dr. Danguolė Šavareikienė

Tobulėjantys darbo santykiai verčia naujai pažvelgti į atlygio už darbą sistemas bet kurio tipo įmonėje. Visuotinis suvokimas, kad privalu atlyginti už atliktą darbą – šiandien yra per siauras ir netgi ribotas požiūris į atlygio koncepciją. Tačiau dar nemažai darbdavių (tarp jų ir Lietuvoje) net nebando gilintis į kompensavimo už darbą esmę, kaip kompensaciją už išnaudotą žmogaus energiją, pritaikytas žinias ir kompetenciją darbo procese: jie sureikšmina įdarbinimo procesą ir pinigų išmokėjimą laiku, retai kada atitinkantį realų pavaldinio indėlį į kuriamą vertę.

Ilgą laiką atlygis už darbą buvo **ekonominė** kategorija, susijusi su apskaičiavimo įvairove ir pinigine išraiška. Šiandienėje personalo vadyboje atlygis už darbą globaliu mastu tampa **vadybine** kategorija – kompensavimu už darbą, kadangi išprususiam darbuotojui (nuo darbininko iki samdomo vadovo) yra svarbus ne tik bazinis piniginis atlygis, bet ir kita įmonės siūloma nauda, kuri tenkina vis platėjančią personalo poreikių skalę, tiesiogiai susijusią su įmone.

R. Henderson dar 2004 m. pasiūlė sąvoką „kompensacinis valdymas“ (angl. *compensation management*), kurioje kompensavimo už darbą koncepcija apima monetarines ir natūrinės atlygio formas bei teikiamas paslaugas. Šiandien kompensavimas už darbą yra valdymo instrumentas, kuris itin svarbus personalo nario darbo vertinimo procese. Darbo santykiuose iškyla esminiai klausimai: ar teisingai įvertintas atskiro darbuotojo darbas, ar visiškai kompensuojamos jo pastangos vertės kūrimo procese. Kita vertus, ar darbdaviai realiai ir teisingai kompensuoja savo personalo įnašą, siekdami pagrindinio įmonės tikslo – uždirbti pinigus?

Istorinė darbo santykių raida atskleidė,

kad visuomenė privalo mokėti savo nariams, kad jie galėtų patenkinti savo poreikius, įvertindama jų teisę gauti atlygį. Dar 1817 m. Dovydas Rikardo pasiūlė pajamų teoriją, garantuojančią pragyvenimo minimumą. Šios teorijos esmę sudaro darbuotojų gebėjimai ir atliekamo darbo kiekis bei kokybė. Pagrindinė šios teorijos idėja išsako tai, kad kiekvienas visuomenės narys, be būsto, dar turi būti aprūpintas minimaliu, tačiau pakankamu egzistavimui produktų, rūbų ir kitų daiktų rinkiniu. Jei darbuotojo pajamos viršydavo pragyvenimo minimumą, jis galėdavo planuoti palikuonius, o tai automatiškai padidindavo darbo jėgos kiekį ir, suprantama, sumažindavo jo pajamų lygį.

Tokie darbo vertinimo kriterijai, kaip darbuotojų gebėjimai ir atliekamo darbo kiekis bei kokybė, tebėra aktualūs ir šiandien, tik kyla klausimas, kam labiau: šiandieniam darbdaviui ar darbuotojui. Kiekvienas sam-

Užsnigtas kelias. J. Jasaičio nuotr.

domas darbuotojas bando suskaičiuoti savo atlikto darbo kiekį ir apytiksliai įvertinti jo kokybę. Jo dedamos papildomos pastangos siejasi su kompensavimo už darbą padidėjimu, kartu ir su pilnesniu poreikių tenkinimu. Kas gali užginčyti nuostatą, kad šiandienė visuomenė – vartotojų visuomenė? Kuo platesnis vartojimas, juo labiau skatinamas ekonomikos vystymasis. Tačiau, kad ir kaip keista, darbdaviai orientuoti į tą D. Rikardo teorijos aspektą, kad kompensavimas už darbą tik garantuotų pragyvenimo minimumą. Pragyvenimo minimumu pagrįstas atlygis šiandien tikrai nėra pilnoji kompensavimo už darbą forma.

D. Rikardo teorijoje kalbama apie darbuotojo palikuonis: žmogus, kaip socialinio dalis, suinteresuotas turėti šeimą. Vadinasi, kompensavimas už darbą yra kartu ir darbuotojo šeimos išlaikymo bazė. Šis teorijos aspektas dažniausiai yra iškritęs iš darbdavio pašmonės, nes, mokėdamas minimalų darbo

užmokestį tiek kvalifikuotam, tiek nekvalifikuotam personalo nariui, jis giliai įsitikinęs, kad vienam žmogui visiškai pakanka.

Minimalus darbo užmokestis jokių būdu negali būti tapatinamas su kompensavimu už darbą, nes jis negali patenkinti normalių darbuotojo poreikių. Bet kodėl šiandieniai įmonių savininkai taip prie jo prisirišę ir negali nuo jo atitrūkti? Ar jiems svarbi kiekvieno darbuotojo kompetencija, ar jie įvertina tų kompetencijų skirtumus, ar moka visiems tuos pačius darbus atliekantiems žmonėms vienodai?

Kompensavimo už darbą koncepcija skiriasi nuo atlygio už darbą sampratos pločio ir gylio aspektais, kadangi ruošiamasi kompensuoti panaudotas dirbančio žmogaus žinias ir gebėjimus, patirtį ir aibę asmeninių savybių, reikalingų (ir skirtingų) konkrečiam darbui. Tai – atsakingumas, sąžiningumas, kūrybingumas, išradingumas, komunikabilumas ir kt. Taigi privalu kompensuoti įvairiausių personalo gebėjimus ir savybes.

Kyla klausimas: kas geriausiai gali pažinti, atskleisti ir panaudoti kiekvieno pavaldinio gebėjimus ir savybes. Atsakymas dažniausiai tik vienas – jo tiesioginis viršininkas. Čia turi pasireikšti tiesioginio viršininko vadybiniai gebėjimai atpažinti savo pavaldiniuose glūdinčius gebėjimus ir savybes, įdarbinti juos ir gauti maksimalų rezultatą, pasitelkti motyvaciją, kad ir pats pavaldinys norėtų išnaudoti visą turimą, kaip profesionalo, potencialą (nesvarbu, ar jis darbininkas, ar specialistas, o gal net ir vadovas), siekti tobulėti, mokytis ir dar kūrybingiau dirbti. Bet jeigu tam tiesioginiam vadovui nėra teisingai kompensuojama už jo veiklos pastangas, ar gali kilti noras stropiai identifikuoti kiekvieno pavaldinio kompetenciją ir jos realizavimą?

Taip atsiranda sąlygos užburtam ratui – neteisingos už darbą kompensavimo teorijos atsiradimui. Gal kas pasiūlys tikslesnę šios teorijos apibrėžtį? Būtų įdomu susipažinti. Kai darbdavys yra susitelkęs tik į veiklos mechanistinį proceso vyksmą, personalas tampa antraplaniu uždaviniu: personalas pasamdytas ir privalo vykdyti jam skirtas funkcijas. Darbdavys neturi laiko, noro, kartais ir kompetencijos formuoti kompensavimo už darbą sistemas įvairiais lygiais: vadovų, specialistų, darbininkų. Jis nemato poreikio specialiai tam samdyti žmogų (kam nereikalingos sąnaudos, nes personalo išlaikymo išlaidos – didelės),

kad jis sukurtų tokias sistemas, patikrintų ir patobulintų, įvertindamas išorinės aplinkos veiksmų pokyčius. Darbdavys arba savininkas rūpinasi tik pelno dydžiu, nes jo tikslas – uždirbti pinigus. Tiesioginis bet kurios grandies vadovas jaučia, kad neteisingai kompensuojama už jo darbą, todėl nemato poreikio investuoti laiką ir intelektualinius savo gebėjimus, kad pavaldiniams būtų teisingai kompensuojama už jų darbą. Pavaldinys jaučia, kad nėra visiškai kompensuojamas jo pastangos, todėl nėra motyvuotas dirbti intensyviau ir kūrybingiau. Tačiau tai atsiliepia bendriems įmonėms veiklos rezultatams – pinigų neuždirbama, kiek planuota. Štai ir užburtas ratas.

Tokia situacija sutinkama Lietuvos kapitalo įmonėse, kur daugeliui savininkų ir net aukščiausio lygio vadovams tokios sąvokos, kaip kompensavimas už darbą, kompensavimo už darbą paketas – gali būti negirdėtos net teorine prasme. Ar gali realiai ir

Naisių gyvenvietė

teisingai būti įgyvendintas kompensavimas už darbą visam personalui, jeigu nėra laiko ir noro pokyčiams šioje srityje? Kita vertus, gal įmonės yra pakankamai apsirūpinusios pigia darbo jėga? Tačiau vertėtų nepamiršti kainos ir kokybės santykio reikšmės: už žemą kainą neverta tikėtis geros kokybės ir darbo rinkoje. Autorė yra socialinių mokslų daktarė, Šiaulių universiteto dėstytoja

„Mokslo Lietuvos“ pastaba: Redakcija kviečia skaitytojus prastėti diskusiją apie tai, kas yra tikroji kompensacija už darbą, kuri lemtų darbinės veiklos pažangą, kokie yra šiuolaikiniai baziniai darbuotojo poreikiai? Nejaugi tik būstas, maistas, drabužiai ir pan.? Ar mąstoma apie darbuotojo gyvenimo būdą: sveiką gyvenseną, permanentinę edukaciją, kultūrinį išprusimą, jo moralinių savybių sistemos formavimąsi ir kt.? Ar tokių poreikių tenkinimas yra tik valstybės (bendroji prasme) prievolė, ar ir kiekvieno darbdavio priedermė? ■

NAUJOS KNYGOS

Knygos „Anykščių kraštotyriminkai“ antrosios dalies sutiktuvės

Prof. habil. dr. Algirdas Ažubalis

UAB „Petro ofsetas“ leidykla neseniai išleido knygos „Anykščių kraštotyriminkai“ antrąją dalį „Bibliografinė medžiaga (1889–2017)“. Knygos sudarytojai: Audronė Berezauskienė, prof. Osvaldas Janonis, Ligita Matulienė, Birutė Venteraitienė. Kartu su leidiniu jie parengė knygos priedą „Paieškos diskelis“.

Pirmojoje knygos dalyje, išleistoje 2016 m., paskelbtos kraštotyriminkų biografijos. Jose apibendrintai nurodytas kiekvieno jų indėlis į kraštotyrimą. Antrojoje dalyje indėlis

patikslintas, pateikiant jų darbų sąrašus. Po kiekvieno kraštotyriminko pavardės atskiruose teksto skyreliuose aprašyti jų neskelbti kraštotyrimo darbai, nurodant jų saugojimo vietą, knygos ir straipsniai. Straipsniai internete, išskyrus keletą atvejų, neaprašyti.

Visi bibliografiniai įrašai skyreliuose: „Nepublikuoti kraštotyrimo darbai“, „Knygos“, „Straipsniai“ išdėstyti chronologiškai nuo anksčiausiai paskelbtų ar parengtų iki 2017 m. Kadangi tarp kraštotyriminkų yra labai produktyvių rašytojų, žurnalistų, mokslininkų, bibliografinė straipsnių atranka

■ Nukelta į 11 p.

Knygos sutiktuvė dalyviai. Pirmoje eilėje matome ir knygos sudarytojus: trečia iš kairės Ligita Matulienė, penkta – Audronė Berezauskienė, šeštas – prof. Osvaldas Janonis, aštunta – Birutė Venteraitienė. Tautvilio Užos nuotr.

Tilžės aktas – Mažosios Lietuvos nepriklausomybės deklaracija šimtmečiui paminėti: 1918–2018

Dr. Algirdas Matulevičius

Pabaiga. Pradžia – Nr. 21 (620)

1919 m. birželio 28 d. Antantės bloko šalys su Vokietija pasirašė Paryžiaus (Versalio) taikos sutartį, įsigaliojusią 1920 m. sausio 10 d. 1919 m. gruodžio 13 d. Paryžiuje įsteigtas Antantės Aukščiausiosios Tarybos vadovaujamas organas – **Ambasadorių konferencija**, kurią sudarė Didžiosios Britanijos, Italijos, Japonijos ambasadoriai, akredituoti Prancūzijoje, veikusi iki 1931 m. Jai pirmininkavo Prancūzijos užsienio reikalų ministras. Ambasatorių konferencija daugiausia sprendė Prancūzijos ir Didžiosios Britanijos valstybines politines problemas.

Pagal taikos sutartį nuo Vokietijos ir jos Rytų Prūsijos provincijos buvo atskirta tik lietuviškiausia Mažosios Lietuvos šiaurinė dalis, esanti Nemuno žemupio dešiniajame krante, pavadinta Klaipėdos kraštu. Tai buvo vienintelis Lietuvos valstybės išėjimas į Baltijos jūrą. Tačiau Antantės bloko Ambasatorių konferencija šį kraštą pavedė administruoti Prancūzijai, kuri įvedė į Klaipėdą savo kariuomenės dalinius ir sudarė krašto administraciją. Prancūzija buvo Lenkijos tradicinė sąjungininkė ir gynėja. Pati Lenkija pretendavo į Klaipėdos kraštą, ypač į Klaipėdos uostą ir Nemuno žemupio ruožą.

Tuo buvo nepatenkinti ne tik krašto lietuvininkai ir vokiečiai, bet ir pati apkarpytomis sienomis likusi Vokietija. Vyko smarki diplomatinė kova. Mažlietuviai matė, kad diplomatinėmis priemonėmis mažai ką pasieks. Kovingiausias jų, Jonas Vanagaitis, Tilžėje veikęs „Birutės“ draugijos Tilžėje pirmininkas (jai vadovavęs 1909–1914 m.), laikraščio „Birutė“ redaktorius ir leidėjas,

dar 1909 m. rašė: „Aš noriu, kad Lietuvoj būtų audra! Lietuvių sielos nyksta. Ne tik lietaus, bet ir perkūnijos reikia! <...> Audrai užėjus bus, žinoma, baisu, o jai praėjus bus ramu, gražu ir linksma.“

1920 m. kovo 20 d. Mažosios Lietuvos tautinės tarybos (MLTT) deleguoti keturi atstovai – Vilius Gaigalaitis, Martynas Jankus, Kristupas Lekšas ir Jurgis Strėkus – buvo kooptuoti į Lietuvos Valstybės Tarybą Kaune. MLTT įgaliotinius pasveikino Lietuvos Respublikos Prezidentas Antanas Smetona ir Ministras Pirmininkas Ernestas Galvanauskas. Tautinės tarybos atstovai atvežė MLTT **Rezoliuciją**, pasirašytą vasario 20 d. Klaipėdoje, – lietuvininkų valios dokumentą, kuriame išreikštas apsisprendimas prijungti Klaipėdos kraštą prie Lietuvos. Jų prašymą Valstybės Taryba *de jure* patenkino. Tai buvo Mažosios Lietuvos susijungimo su Didžiąja Lietuva, su lietuvių tautos kamieniu – atkurta Lietuvos valstybe, aktas. Šio svarbaus įvykio proga Lietuvos Valstybės Tarybos lėšomis 1921 m. Kaune buvo išspausdintas leidinys „Kovo 20 diena: Mažosios Lietuvos prisiglaudimui paminėti“.

1922 m. gruodžio 18 d. iš MLTT narių buvo sudarytas Vyriausias Mažosios Lietuvos gelbėjimo komitetas (VMLGK, pirmininkas – Martynas Jankus). Jis tapo vienu iš sukilimo Klaipėdos krašte organizatorių ir koordinatorių. Sukilimo išvakarėse, 1923 m. sausio 4 d., žurnale „Trimitas“ Lietuvos Respublikos Prezidentas Antanas Smetona rašė:

„Sujungti Klaipėdos kraštą su Didžiąja Lietuva ar palikti jį, paskelbus freištatą, Prancūzijos ir Lenkijos žinioje? <...> Didžiosios ir Mažosios Lietuvos (Klaipėdos) lietuviai tuojau privalo veiksmu įrodyti,

kad lenkiškas Antantės nusistatymas nebus jokiū būdu priimtas <...>. Reikia sudaryti faktas, ypač, kad jo pamate yra šventa lietuvių teisė <...>. Alijantai dar padėkos, kad pagaliau lietuviai susiprato, sukruto ir savo sąjūdžiu padėjo teisingai išspręsti Klaipėdos krašto klausimą. Tad, Dievui padedant, ginkime tai, kas mums ir mūsų vaikams gerą ateitį lemia.“ Tai buvo išmintingi patarimai ir paskatinimai.

1923 m. sausio 7 d. VMLGK **Atsišaukime** į pagalbą buvo pakviesti Lietuvos šauliai. Tai buvo oficialus pretekstas į Klaipėdos kraštą pasiųsti šaulius ir civilių drabužiais perrengtus Lietuvos kariuomenės kariškius-savanorius. Be abejo, sukilo ir veikliausi, drąsiausi lietuvininkai. Manoma, kad jų buvo 300 ar dar daugiau žmonių. Tarp jų kovėsi ir lakūnas kapitonas, būsiamasis Atlanto nugalėtojas Steponas Darius. Organizuojant sukilimą Klaipėdoje ir visame krašte, daug nuveikė Erdmonas Simonaitis, Lietuvos šaulių sąjungos centro valdybos pirmininkas Vincas Krėvė-Mickevičius, Ministras Pirmininkas Ernestas Galvanauskas.

Sausio 9 d. Šilutėje VMLGK paskelbė **Manifestą**, kad vokiškoji Klaipėdos Direktorija (vykdomoji valdžia) paleidžiama, o krašto valdymą perima VMLGK. Po laimėto 1923 m. sausio 10–15 d. vykusio sukilimo prieš Prancūzijos okupaciją ir po VMLGK sušaukto Šilutės Seimo (dalyvavo net per 120 delegatų) sausio 19 d. buvo priimta **Deklaracija**, kuria išreikštas Klaipėdos krašto gyventojų siekis susijungti su lietuvių tautos kamieniu. Vėliau Klaipėdos kraštas autonomijos teisėmis buvo prijungtas prie Lietuvos valstybės. Teisiškai tai padaryta

pagal Klaipėdos krašto **Konvenciją** (1924 m. gegužės 8 d. Antantės valstybių Ambasadorių konferencijos sutartis su Lietuvos Respublika dėl Klaipėdos krašto). 1923 m. vasario 16 d. konferencija suvereną teisę į šį kraštą nutarė perduoti Lietuvos valstybei. Remiantis Konvencijos priedu – Klaipėdos krašto **Statutu**, Lietuvos Respublikai Klaipėdos krašte nustatyta autonomijos jurisdikcija. Taip mažlietuvių ir didlietuvių pastangomis šiaurinė Mažosios Lietuvos dalis susijungė su atkurta Lietuvos valstybe.

Mažosios Lietuvos pagrindinė dalis – Karaliaučiaus kraštas, deja, liko Vokietijos sudėtyje, tačiau Lietuva įgijo nors šį Baltijos pajūrio ruožą, išėjimą į jūrą ir Nemuno žemupio dešinią krantą. Štai ką 1920 m. kovo 20 d. Lietuvos Valstybės Tarybos posėdyje, priėmus minėtus keturis Mažosios Lietuvos atstovus į Tarybos sudėtį, pasakė lietuvininkų patriarchas Martynas Jankus: „Valdė mus kryžieiviai, lenkai. Valdė mus visokie stonai. Šiandien viršus mūsų rankose, Šiandien mes – lietuviai ponai.“ Baigdamas pacituosiu prelado Adomo Jakšto (tikrieji vardas ir pavardė – Aleksandras Dambrauskas) eilėrašį „Mažajai Lietuvai“, parašytą 1923 m. sausio 14 d.:

Lietuvą tverdamas Dievas

Josios pusiau nedalino,

Bendros mūs girios ir pievos,

Bendrą sudarom šeimyną <...>.

Broliai, ko žiūrėte?!

Vieną teturite Lietuvą, brangią Tėvynę <...>.

Lygiai – Mažojoje, Lygiai – Didžiojoje

Mūs Ją tegina krūtinė <...>.

Autorius yra istorikas, enciklopedistas, K. Donelaičio draugijos ir Lietuvos žurnalistų sąjungos narys ■

Knygos „Anykščių kraštotyriminkai“ antrosios dalies sutiktuvės

■ Atkelta iš 10 p.

buvo diferencijuota: knygoje aprašyti tik tie straipsniai, kurie susiję su Anykščių kraštu. Jeigu yra išleista personalinė bibliografijos rodyklė apie kraštotyriminką, tai šioje knygoje pateikiami tik jos papildymai.

Leidinyje skelbiami straipsnių, kuriuose rašoma apie kraštotyriminkus, bibliografiniai aprašai. Vengta nurodyti straipsnius, kuriose kraštotyriminkai paminėti tik epizodiškai. Įrašuose šalia bibliografinio aprašo yra pateiktos ir trumpos anotacijos. Knygoje taip pat skelbiami kai kurių kraštotyriminkų biografijų papildymai. Deja, daugiausia tai yra mirties datos ir palaidojimo vietos.

Knyga dedikuota šviesiam neseniai mirusios kraštotyriminkės Irenos Seliukaitės atminimui. Leidinys sudarytas, naudojantis Nacionalinės bibliografijos duomenų banku, elektroniniais bibliotekų katalogais, anksčiau leistomis bibliografijos rodyklėmis ir kitais bibliografiniais leidiniais. Labai vertingas bibliografinės paieškos šaltinis buvo Anykščių rajono savivaldybės Liudvikos ir Stanislovo Didžiulių viešosios bibliotekos Krašto dokumentų ir kraštotyros skyriaus kraštotyros kartoteka, kurioje sukaupta daugiau kaip 700 tūkst. bibliografinių aprašų.

Knygos sudarytojams teko peržiūrėti rajono, Utenos apskrities laikraščius ir kitus periodinius bei tęstinius leidinius, enciklopedinius leidinius, įvairius rinkinius. Visa tai labai papildė žinias apie kraštotyriminkus, kurie daugiausia rašė regioninėje spaudoje, lyginant su tuo, kas apie juos nurodyta Nacionalinės bibliografijos duomenų banke. Pavyzdžiui, atsitiktinai paėmus vienos vyresnio amžiaus kraštotyriminkės pavardę, gaunami tokie rezultatai: Steponavičienė Danutė, Eigėlytė, gim. 1943 m., daugelį metų dirbo Debeikių bibliotekoje. Nacionalinės bibliografijos duomenų banke nurodomas tik vienas jos straipsnis, o knygoje aprašyta net 15 jos neskelbtų kraštotyros darbų, 9 jos parašyti straipsniai, 11 straipsnių ir informacijų apie ją. Tai paaiškinama tuo, kad Nacionalinės bibliografijos duomenų banke nėra sovietinių metų straipsnių, o ir atkūrus nepriklausomybę straipsniai jame pradėti registruoti ne iš karto. Tad knyga labai papildys Lietuvos bibliografinės informacijos fondus.

Vertingų bibliografinės dalies papildymų suteikė ir patys kraštotyriminkai. Sudarytojai atsisakė sumanymo sudaryti vietovardžių ir kitas pagalbinės rodykles. Paiešką bus galima atlikti pridėtame jau minėtame „Paieškos diskelyje“ pagal bet kokio žodžio šaknį.

Skirtingai nuo pirmosios dalies, jos leidi-

mo nefinansavo Anykščių rajono savivaldybė. Todėl teko ieškoti rėmėjų. Ir jų atsirado. Knygos leidimą finansiškai rėmė keturios dešimtys geranoriškai nusiteikusių Anykščių krašto verslininkų, politikų, kraštotyriminkų, bibliotekos bičiulių.

Knygos sutiktuvės įvyko 2018 m. gruodžio 8 d. Anykščių rajono savivaldybės Liudvikos ir Stanislovo Didžiulių viešojoje bibliotekoje. Renginyje mintimis dalijosi daug garbių asmenų: publicistas, fotografas, gamtos mokslų daktaras Bronius Šablevičius, Visagino bibliotekos direktoriaus pavaduotoja, laikraščio „Utenos apskrities žinios“ žurnalistė, knygų autorė Dalia Savickaitė, buvęs Valstybės saugumo departamento vadovas, atsargos pulkininkas, kraštotyros draugijos narys Gediminas Grina, istorikas, kraštotyriminkas Gintaras Vaičiūnas, Vilniaus anykštėnų sambūrio pirmininkė, UAB „Petro ofsetas“ vadybininkė Regina Smetonaitė. Ji palygino abi knygos dalis: pirmoji dalis apima 308 psl., antroji – 472 psl. Taigi biografijos užima mažiau spausdinto ploto, negu darbų sąrašai. Recenzijos autoriui čia iškilo analogija su vieno iš iškiliausių rusų literatūros klasikų rašytojo, pedagogo Levo Tolstojaus (1828–1910) išsakyta mintimi, kad žmogus yra panašus į paprastąją trupmeną, kurios vardiklis yra tai, ką pats

žmogus galvoja apie save, o skaitiklis – tai, ką apie tą žmogų galvoja kiti. Kaip žinia, trupmena mažėja, didėjant vardikliui, ir didėja, didėjant skaitikliui.

O bendra visų pasisakymų mintis: Anykščiai Lietuvoje yra vienintelė Lietuvos savivaldybė, turinti savo kraštotyros draugiją. Ji pavadinta buvusios aktyvios muziejninkės ir kraštotyriminkės Teresės Mikeliūnaitės (1928–1984) vardu. Jos nariai moka džiaugtis savo kraštotyriminkų darbais, juos tinkamai įvertinti.

Intarpuose tarp pasisakymų muzikinius kūrinius fortepijonu atliko Anykščių muzikos mokyklos mokytojas Robertas Čapkevičius, gitara skambino ir savo kūrybos dainas dainavo literatas, bardas Algimantas Baronas. Renginio metu buvo atidaryta edukacinių-informacinių plakatų paroda „Anykščiai XIX a. – XX a. pradžios knygose“ (parodos idėjos autorius – prof. dr. Osvaldas Janonis). Renginio dalyviai apžiūrėjo ir parodą „Profesorius Osvaldas Janonis – Lietuvos bibliografas ir Anykščių krašto praeities tyrėjas“. Paroda susideda iš dviejų dalių. Pirmoje dalyje eksponuojami leidiniai, pristatantys prof. dr. O. Janonį, kaip Lietuvos bibliografą, antroje dalyje išdėstytos knygos, kurias profesorius išleido, tyrinėdamas Surdegio ir Anykščių praeitį. Daugelį šių knygų autorius išleido savo lėšomis. ■

IN MEMORIAM

Doc. dr. Kęstutis Šidlauskas

1955 02 21 – 2018 12 21

Po atkaklios kovos su sunkia liga 2018 m. gruodžio 21 d. mirė Vytauto Didžiojo universiteto ilgametis studijų prorektorius Kęstutis Šidlauskas. Gyvenimas ir likimas yra negailestingi. Kęstučio Šidlausko nueitas garbingas labai trumpo gyvenimo kelias yra ryškus pavyzdys studentams, kolegoms, draugams. Darbštus mokslininkas, reto gerumo, gilus, supratingas, inteligentiškas žmogus, puoselėjęs krikščioniškąsias vertybes. Netekome bičiulio, pašnekovo, patarėjo. Santūrus, atidus, rūpestingas, nenuilstantis – toks Kęstučio atminimas išliks mūsų širdyse.

Kęstutis Šidlauskas gimė 1955 m. vasario 21 d. Kaune. Baigęs Kauno rajono Babtų vidurinę mokyklą, mokėsi Kauno politechnikos institute, 1978 m. baigė KPI Automatikos fakultetą ir iki 1980 m. dirbo jame asistentu. Nuo 1980 iki 1990 m. K. Šidlauskas dirbo mokslinį tiriamąjį darbą Lietuvos mokslų akademijos Fizikinių-techninių energetikos problemų institute, 1986 m. apgynė technikos mokslų kandidato disertaciją (1993 m.

nostrifikuotas mokslų daktaro laipsnis).

Nuo 1990 m. Kęstutis Šidlauskas siejo savo veiklą su Vytauto Didžiojo universitetu – pradžioje kaip mokslo centro „Informatika“ vyresnysis mokslo darbuotojas,

vyresnysis dėstytojas, docentas, vėliau – Informatikos fakulteto prodekanas. 2006–2010 m. jis ėjo Informatikos fakulteto dekaną pareigas, nuo 2010 iki 2018 m. buvo VDU studijų prorektorius, dvi kadencijas – VDU Tarybos narys, vėliau – VDU Senato narys.

Akademinį darbą Kęstutis Šidlauskas dirbo daugiau nei 25 metus – ne tik VDU, bet ir dėstė aspirantams Lietuvos mokslų akademijoje, Kauno technologijos universiteto studentams, užsiėmė mokslinė tiriamąja veikla. Jo mokslinių interesų kryptys – dinaminių sistemų identifikacija ir adaptyvus valdymas; telekomunikacijų paslaugų kokybės valdymas; informacinių sistemų ir duomenų bazių projektavimas; energetikos infrastruktūros ir informacinių sistemų patikimumas. Kęstutis Šidlauskas paskelbė daugiau nei 40 mokslinių publikacijų, yra vadovėlių ir metodinių priemonių mokslinis redaktorius, opanavo 2 daktaro disertacijas, skaitė daugiau kaip 20 pranešimų mokslinėse konferencijose Lietuvoje ir užsienyje, dalyvavo tarptauti-

niuose technologiniuose projektuose, vykdė taikomojus tyrimus Lietuvoje. Buvo studentų mėgstamas ir gerbiamas dėstytojas, yra parengęs metodinę medžiagą ir dėstęs daugiau nei 15 informacinių technologijų ir telekomunikacijų dalykų įvairių pakopų universitetinių studijų studentams.

Kęstutis Šidlauskas sukauptė didelę patirtį dirbdamas informacinių technologijų ir telekomunikacijų sektoriuje. Jis 12 metų ėjo įvairias pareigas UAB „Omnitel“: bendrovės atstovybės Kaune vadovas, Duomenų perdavimo skyriaus vadovo pavaduotojas, tinklo prieigos regiono vadovas, Tinklo planavimo skyriaus vadovas, įnešdamas žymų indėlį į interneto ir mobiliojo ryšio paslaugų diegimą bei plėtrą Lietuvoje.

Kęstutis buvo laimingai vedęs, atsida- vęs šeimos žmogus. Nepaprastai didžiavosi kartu su žmona Janina užaugintais trimis sūnumis – Vyteniu, Algirdu ir Kęstučiu. Savo didelę gyvenimo meilę ir šilumą skyrė anūkams. Daug laiko skyrė meninei veiklai, dainavo įvairiuose Kauno miesto choruose. ■

Rita Reda Dagienė (Dovydaitytė)

1936 05 16 – 2018 12 25

Lietuva neteko žymios visuomenininkės, Vasario 16-osios klubo valdybos narės, Kunigaikštienės Birutės karininkų šeimų moterų draugijos metraštininkės, Vilniaus universiteto alumnės, Dovydaičių giminės metraštininkės, bibliotekininkės, Ritos Redos Dagienės (Dovydaitytės), plk. ltn. Pijaus Dovydaičio dukros.

R. R. Dovydaitytė gimė 1936 m. gegužės 16 d., Kaune, nepriklausomybės kovų savanorio, pulkininko leitenanto Pijaus ir Julijos Kumetytės-Dovydaitytės, knygnešio dukters, šeimoje. Ji turėjo vyresniąją seserį Astą – gydytoją stomatologę. Laiminga vaikystė baigėsi, kai tėvas 1941 m. tapo politiniu kaliniu.

Meilė knygai atvedė ją į Vilniaus universitetą studijuoti bibliotekininkystę. Nuo 1961-ųjų net 40 metų dirbo Kauno apskrityje viešojoje bibliotekoje, buvo gerbiama ir mylima kolegų bei skaitytojų. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, visa jėga atsiskleidė dide-

lis jos – Lietuvos patriotės veiklumas. Rita Reda Dagienė tapo aktyvia Kunigaikštienės Birutės karininkų šeimų moterų draugijos nare, enciklopedijos „Lietuvos karininkai 1918–1953“ redkolegijos nare. Jos pastangomis kartu su garbės kraštotyriminku, istorijos mokytoju Antanu Vaičiumi Kauno rajono Čekiškės sen. Paprienių km. įamžintas jos tėvo brolio, 1918 m. vasario 16-osios Nepriklausomybės akto signataro, profesoriaus Prano Dovydaičio sodybvietės atminimas, profesoriaus šeimininkės Veronikos Brokaitytės kapavietė ir atminimas, o Kauno r. Čekiškės vidurinei mokyklai suteiktas prof. Prano Dovydaičio vardas.

Kiekvienais metais Rita Reda Dagienė lankėsi mokyklos (dabar – gimnazijos) šventėse ir iš asmeninių lėšų apdovano-davo geriausią abiturientą. Mokyklos kuriamam muziejui padovanojo reikšmingų eksponatų. Daug prisidėjo, įamžinant visų Dovydaičių giminės atminimą, buvo su-

kaupusi didelį neįkainojamą Dovydaičių giminės archyvą. Rita Reda Dagienė daug rašė spaudoje, kartu su bendraautorais sukūrė dokumentinę apybraižą „Atminimas“ apie prof. Praną Dovydaičį ir visą Dovydaičių giminę. Aktyviai bendradarbiavo su Lietuvos nacionaliniu ir Lietuvos liaudies buities muziejais. Visuomeninę velionės veiklą aktyviai rėmė sutuoktinis Rimantas, didžiavosi sūnus Giedrius, žavėjosi draugai ir kolegos.

R. R. Dagienės netekome šventą Kalėdų vakarą. Jos šviesus atminimas ir nuveikti darbai išliks visų atmintyje, o pradėti darbai bus tęsiami. Reiškiame nuoširdžią užuojautą velionės šeimai, artimiesiems ir visiems ją pažinojusiems.

Su liūdesiu ir pagarba
Vasario 16-osios klubo valdyba
Kauno r. Čekiškės m. Prano Dovydaičio gimnazijos bendruomenė ■

Lietuvos mokslininkų laikraščio projektui „Akademinės bendruomenės indėlis į mokslinės informacijos sklaidos ir populiarinimo sistemą“ vykdyti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2019 m. skyrė 8 tūkst. eurų. „Mokslo Lietuvos“ redakcija

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizainerė Giedrė Zaveckienė

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Raimundas Dužinskas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vygintas Gontis, Vilma Gudelytė-Abarienė, Nelė Jurkėnaitė, Regina Kvašytė, Valė Macijauskienė, Milena Medineckienė, Andrius Pukšas, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Dalia Urbanavičienė, Janina Valančiūtė.

Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius
El. paštas mokslolietuva@gmail.com

Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt

Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169
Spausdino
UAB „Petro ofsetas“
Savanorių pr. 174D, LT-03153, Vilnius
Tiražas 500 egz.